

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK MUSİKİSİ ANASANAT DALI
TÜRK MUSİKİSİ PROGRAMI**

**TÜRK HALK MÜZİĞİ RİTMİK YAPILARININ
BENDİR İLE İCRASINDA DİZÜSTÜ ÇALIM TEKNİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Yaşar ERDOĞAN**

**Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Güldeniz EKMEK**

İstanbul - 2019

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK MUSİKİSİ ANASANAT DALI
TÜRK MUSİKİSİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TÜRK HALK MÜZİĞİ RİTMİK YAPILARININ
BENDİR İLE İCRASINDA DİZÜSTÜ ÇALIM TEKNİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Yaşar ERDOĞAN**

**Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Güldeniz EKMEK**

İstanbul - 2019

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Musikisi Anasanat Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Yaşar ERDOĞAN tarafından hazırlanan **“Türk Halk Müziği Ritmik Yapılarının Bendir ile İcrasında Dizüstü Çalım Tekniği”** konulu çalışması jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 18.06.2019

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu):

İmzası

Jüri Üyesi : Dr.Öğr.Üyesi Güldeniz EKMEN
: Haliç Üniversitesi (Danışman)

Jüri Üyesi : Prof. Mesruh SAVAŞ
: Haliç Üniversitesi

Jüri Üyesi : Doç. Eyüp UZUNKAYA
: İstanbul Teknik Üniversitesi

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nur TUNALI
Vekil Müdür

TÜRK HALK MÜZİĞİ RİTMİK YAPILARININ BENDİR İCRASINDA DİZÜSTÜ ÇALIM TEKNİĞİ

ORIJINALLIK RAPORU

% **19**
BENZERLİK ENDEKSİ

% **16**
İNTERNET
KAYNAKLARI

% **1**
YAYINLAR

% **15**
ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

- 1** adnanatalay.com
İnternet Kaynağı %9
- 2** www.turkumuzikmerkezi.net
İnternet Kaynağı %3
- 3** polen.itu.edu.tr
İnternet Kaynağı %1
- 4** Submitted to Karadeniz Teknik University
Öğrenci Ödevi <%1
- 5** www.arsiv2007.musikidergisi.net
İnternet Kaynağı <%1
- 6** Submitted to Ege Üniversitesi
Öğrenci Ödevi <%1
- 7** Submitted to The Scientific & Technological
Research Council of Turkey (TUBITAK)
Öğrenci Ödevi <%1
- 8** www.gecekitapligi.com
İnternet Kaynağı <%1

29.07/2019

TEZ ETİK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türk Halk Müziği Ritmik Yapılarının Bendir ile İcrasında Dizüstü Çalım Tekniği” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Dr. Öğr.Üyesi Güldeniz EKMEK'in sorumluluğunda tamamladığımı, örnekleri kendim topladığımı, analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Yaşar ERDOĞAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TEZ ETİK BEYANI	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	ix
ŞEKİLLER	x
ÇİZELGELER	xiv
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiv
1. GİRİŞ	1
2. RİTİM KONUSU İLE İLGİLİ TERİMLER VE MÜZİK YAZIMI İÇİN KULLANILAN İŞARETLER	3
2.1. Atım.....	3
2.2. Tartım.....	3
2.3. Düztüm.....	3
2.4. Usul.....	4
2.5. Ölçü.....	4
2.6. Ölçü Çizgisi.....	5
2.7. Usul Rakamları.....	5
2.8. Usullerde Mertebe.....	5
2.9. Velvele.....	6
2.10. Porte (Dizek).....	6
2.11. Anahtar.....	7
2.12. Nota.....	8
2.13. Sus İşareti.....	8
2.14. Nota Bağı.....	8
2.15. Nokta (.).....	8
2.16. Puandorg.....	9
2.17. Tekrar İşaretleri.....	9
2.17.1. Rörpriz.....	9
2.17.2. Ölçü Tekrarı.....	10
2.17.3. Dolap.....	10

2.17.4. Senyo	11
2.17.5. Fine (Son)	11
2.17.6. Da Capo (Başa Dön)	12
2.17.7. Coda	12
2.18. Tempo Terimleri	12
2.19. Nüans (Gürlük) Terimleri	13
3. TÜRK HALK MÜZİĞİ VURMALI ÇALGILARININ SINIFLANDIRILMASI VE BENDİR ÇALGISININ YAPISAL ÖZELLİKLERİ	14
3.1. Türk Halk Müziği Vurmalı Çalgıları	14
3.1.1. Derili Vurmalı Çalgılar	15
3.1.1.1. Davul (Asma Davul, Askı Davul)	15
3.1.1.2. Koltuk Davulu	16
3.1.1.3. Darbuka (Dümbelek)	17
3.1.1.4. Bendir	17
3.1.1.5. Def (Tef, Zilli Def)	18
3.1.2. Tahta Vurmalı Çalgılar	19
3.1.2.1. Kaşık	19
3.1.2.2. Çalpara	20
3.1.3. Zilli Vurmalı Çalgılar	20
3.1.3.1. Parmak Zili	20
3.1.3.2. Zilli Maşa	21
3.2. Bendir Çalgısının Yapısal Özellikleri	21
3.2.1. Kasnak	21
3.2.2. Çember	22
3.2.3. Deri	22
3.3. Deri Germe Yöntemleri	23
3.3.1. Yapıştırarak Germe Yöntemi	23
3.3.2. Vidalı Çubuklarla Germe Yöntemi	24
3.3.3. İplerle Germe Yöntemi	25
4. BENDİR ÇALGISININ DİZÜSTÜ ÇALIM TEKNİĞİ	27
4.1. Bendir Çalgısının Tutuş Biçimleri	27
4.2. Bendir Çalgısında Vuruş Biçimleri	28
4.2.1. Düm Vuruşu	29
4.2.2. Tek Vuruşları	29
4.3. Bendir Çalgısında Usul Notası Yazımı	31
4.3.1. Diz Üstünde Bendir Çalım Tekniğinde Kullanılan El İşaretleri, Parmak Numaraları ve Temel Vuruşların Porte Üzerine Gösterilmesi	33
4.3.1.1. El İşaretleri	33

4.3.1.2.Parmak Numaraları	33
4.3.1.3. Bendirde Kullanılan Temel Vuruşların Porte Üzerine Gösterilmesi.....	34
4.4. Teknik Alıştırmalar	35
4.4.1. Tek Vuruş Çalışması	35
4.4.2. Çift Vuruş Çalışması	36
4.4.3. Vurgu Çalışması	36
4.4.4. Çarpma Çalışması (Ön Vuruş, Ön Nota).....	36
4.4.4.1. Tekli Ön Vuruş Çalışması	37
4.4.4.2. İkili Ön Vuruş Çalışması.....	37
4.4.4.3. Üçlü Ön Vuruş Çalışması.....	37
4.4.5. Koordinasyon Çalışmaları	38
4.4.5.1. Dörtleme Çalışması	38
4.4.5.2. Çoklu Ritim Çalışması	39
4.4.6.1. Tek Vuruş Tarama Tekniği	39
4.4.6.2. Üçleme Tarama Tekniği.....	40
4.4.6.3. Tarama Alıştırmaları	40
5. TÜRK HALK MÜZİĞİ RİTİMLERİNİN BENDİR İLE İCRASI.....	41
5.1. Ana Usuller.....	43
5.1.1. İki Zamanlı Ana Usuller.....	43
5.1.1.1. İki Zamanlı Ana Usullerin Üçerli Şekilleri.....	51
5.1.2. Üç Zamanlı Ana Usuller.....	53
5.1.2.1. Üç Zamanlı Ana Usullerin Üçerli Şekilleri.....	55
5.1.3. Dört Zamanlı Ana Usuller	55
5.1.3.1.Dört Zamanlı Ana Usullerin Üçerli Şekilleri	65
5.2. Birleşik Usuller	66
5.2.1. Birleşik Beşli Usuller	66
5.2.2. Birleşik Altılı Usuller	69
5.2.3. Birleşik Yedili Usuller.....	71
5.2.4. Birleşik Sekizli Usuller.....	74
5.2.5. Birleşik Dokuzlu Usuller.....	77
5.3. Karma Usuller.....	87
5.3.1. Onlu Karma Usuller	87
5.3.2. On Birli Karma Usuller	90
5.3.3. On İkili Karma Usuller	92
5.3.4. On Üçlü Karma Usuller	94
5.3.5. On Dörtlü Karma Usuller	95
5.3.6. On Beşli Karma Usuller	96
5.3.7. On Altılı Karma Usuller	99

5.3.8. On Yedili Karma Usuller	102
5.3.9. On Sekizli Karma Usuller	103
5.3.10. Yirmili Karma Usuller.....	105
5.3.11. Yirmi Birli Karma Usuller	106
5.3.12. Yirmi Üçlü Karma Usuller	107
5.3.13. Yirmi Beşli Karma Usuller.....	108
5.3.14. Yirmi Yedili Karma Usuller.....	109
5.3.15. Otuzlu Karma Usuller	110
6. SONUÇLAR	111
7. KAYNAKLAR	113
8. EKLER	116
9. ÖZGEÇMİŞ	121

KISALTMALAR

- TRT** : Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
v.b : Ve benzeri
THM : Türk Halk Müziği
THO : Türk Halk Oyunları

ŞEKİLLER

Sayfa No.

Şekil 2.1 Ölçü Örneği	4
Şekil 2.2 Ölçü Çizgisi Örneği	5
Şekil 2.3 Usul Rakamları	5
Şekil 2.4 Usullerde Mertebe Örneği.....	6
Şekil 2.5 Porte.....	6
Şekil 2.6 Porte İlave Çizgileri	6
Şekil 2.7 Triangle Notası	7
Şekil 2.8 Kudüm Notası	7
Şekil 2.9 (Kaynak: Özkan, 2010: 38) Anahtar Çeşitleri.....	7
Şekil 2.10 Ritim Anahtarı	7
Şekil 2.13 Bağ İşareti.....	8
Şekil 2.14 Nokta İşareti.....	9
Şekil 2.15 Çift Nokta İşareti	9
Şekil 2.16 Puandorg İşareti	9
Şekil 2.18 Rörpriz İşaretleri.....	10
Şekil 2.19 Ölçü Tekrarı İşareti.....	10
Şekil 2.20 Çift Ölçü Tekrarı İşareti.....	10
Şekil 2.21 Dolap İşareti.....	11
Şekil 2.22 Senyo İşareti	11
Şekil 2.23 Fine İşareti	11
Şekil 2.24 Da Capo	12
Şekil 2.25 Coda İşareti.....	12
Şekil 3.1 Davul, Tokmak ve Çubuk.....	16
Şekil 3.2 Koltuk Davulu	16
Şekil 3.3 Darbuka Çeşitleri	17
Şekil 3.4 Bendir Çeşitleri.....	18
Şekil 3.5 Zilli Tef.....	18
Şekil 3.6 (Kaynak: Özkızıtaş, 2018: 45) Erzurum Sallama Tefi.....	19
Şekil 3.7 Kaşık.....	19
Şekil 3.8 Çalpara.....	20
Şekil 3.9 Parmak Zilleri	20
Şekil 3.10 Zilli Maşa.....	21
Şekil 3.11 Kasnak	22
Şekil 3.12 Çember.....	22
Şekil 3.13 (Kaynak: Akdağ, 2016: 9) Deri.....	23
Şekil 3.14 Yapıştırma Yöntemi ile Deri Gerilmiş Bendir	24
Şekil 3.15 Vidalı Çubuklarla Deri Gerilmiş Bendir	25
Şekil 3.16 Kasnak İçine Yerleştirilmiş Vidalı Çubuklarla Deri Gerilmiş Bendir	25
Şekil 3.17 (Kaynak: Akdemir, 2011: 13) İplerle Deri Gerilmiş Bendir	26
Şekil 4.1 Bendirin Kasnağının Görünüşü.....	27
Şekil 4.2 Bendirin Tutuluşu (Önden Görünüşü)	28
Şekil 4.3 Bendirin Tutuluşu (Yandan Görünüşü).....	28
Şekil 4.4 Bendirde Vuruş Yerleri.....	28
Şekil 4.5 Düm Vuruşu.....	29
Şekil 4.6 Sağ El İşaret Parmağı ile Tek Vuruşu	29
Şekil 4.7 Sağ El Yüzük Parmağı ile Tek Vuruşu	30
Şekil 4.8 Sol El İşaret Parmağı ile Tek Vuruşu.....	30
Şekil 4.9 Sol El Yüzük Parmağı ile Tek Vuruşu.....	30

Şekil 4.10 Sol El Yüzük Parmağı ile Fiske Tek Vuruşu	31
Şekil 4.11 Usul Notası Yazımında Kullanılan İki Çizgili Porte.....	31
Şekil 4.12 (Kaynak: Arel, 1968: 33) Arel ve Özkan'ın Kullandığı Usul Notası.....	31
Şekil 4.13 (Kaynak: Şahin, 2009: 91) Mustafa Şahin'in Tezindeki Davul Notası Yazımı	32
Şekil 4.14 (Kaynak: Oldaç, 2000: 34) Bortan Oldaç'ın Tezindeki Davul Notası Yazımı	32
Şekil 4.15 (Kaynak: Akdemir, 2011: 20) Müslüm Akdemir'in Tezindeki Bendir Notası Yazımı	32
Şekil 4.16 Bu Çalışmadaki Bendir Notası Yazımı	32
Şekil 4.17 Parmak Numaraları	34
Şekil 4.18 Temel Vuruşların Portede Gösterilmesi	34
Şekil 4.19 Tek Vuruş Çalışması	35
Şekil 4.20 Çift Vuruş Çalışması	36
Şekil 4.21 Vurgu Çalışması	36
Şekil 4.22 Tekli Ön Vuruş Çalışması	37
Şekil 4.23 Çiftli Ön Vuruş Çalışması	37
Şekil 4.24 Üçlü Ön Vuruş Çalışması	37
Şekil 4.25 Koordinasyon Çalışması	38
Şekil 4.26 Dörtleme Çalışması	38
Şekil 4.27 Çoklu Ritim Çalışması	39
Şekil 4.28 Tek Vuruş Tarama Tekniği	39
Şekil 4.29 Üçleme Tarama Tekniği	40
Şekil 4.30 Tarama Alıştırmaları	40
Şekil 5.1 İki Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 1	44
Şekil 5.2 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, Repertuar Sıra No: 295) Örnek Türkü.....	44
Şekil 5.3 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 120) Örnek Türkü	44
Şekil 5.4 İki Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 2	45
Şekil 5.5 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2257) Örnek Türkü	45
Şekil 5.6 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1384) Örnek Türkü	45
Şekil 5.7 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1657) Örnek Türkü	46
Şekil 5.8 İki Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 3	46
Şekil 5.9 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3298) Örnek Türkü	46
Şekil 5.10 İki Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 4	47
Şekil 5.11 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 540) Örnek Türkü	47
Şekil 5.12 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1740) Örnek Türkü	47
Şekil 5.13 İki Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 5	48
Şekil 5.14 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 5) Örnek Türkü	48
Şekil 5.15 İki Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 6	48
Şekil 5.16 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 13) Örnek Türkü	48
Şekil 5.17 İki Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 7	49
Şekil 5.18 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 932) Örnek Türkü	49
Şekil 5.19 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1179) Örnek Türkü	49
Şekil 5.20 İki Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 8	50
Şekil 5.21 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 82) Örnek Türkü	50
Şekil 5.22 İki Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 9	50
Şekil 5.23 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2981) Örnek Türkü	51
Şekil 5.24 Altı Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 1	51
Şekil 5.25 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 583) Örnek Türkü	51
Şekil 5.26 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 15) Örnek Türkü	52
Şekil 5.27 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 16) Örnek Türkü	53
Şekil 5.28 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 393) Örnek Türkü	53
Şekil 5.29 Altı Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 2	53
Şekil 5.30 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 605) Örnek Türkü	54
Şekil 5.31 Üç Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 1	54
Şekil 5.32 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 452) Örnek Türkü	54
Şekil 5.33 Üç Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 2	55
Şekil 5.34 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 605) Örnek Türkü	55
Şekil 5.35 Dokuz Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 1	55
Şekil 5.36 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 1	56
Şekil 5.37 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 764) Örnek Türkü	56
Şekil 5.38 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 602) Örnek Türkü	57

Şekil 5.39 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 2	57
Şekil 5.40 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2724) Örnek Türkü	57
Şekil 5.41 İki Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği	58
Şekil 5.42 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1671) Örnek Türkü	58
Şekil 5.43 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 3	58
Şekil 5.44 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2970) Örnek Türkü	58
Şekil 5.45 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1137) Örnek Türkü	59
Şekil 5.46 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 4	59
Şekil 5.47 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, TSM Repertuar No: 6848) Örnek Türkü	60
Şekil 5.48 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 5	60
Şekil 5.49 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 432) Örnek Türkü	61
Şekil 5.50 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 6	61
Şekil 5.51 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3047) Örnek Türkü	61
Şekil 5.52 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1026) Örnek Türkü	62
Şekil 5.53 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 7	62
Şekil 5.54 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1675) Örnek Türkü	62
Şekil 5.55 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3555) Örnek Türkü	63
Şekil 5.56 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 8	63
Şekil 5.57 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1726) Örnek Türkü	63
Şekil 5.58 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 9	63
Şekil 5.59 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 10	64
Şekil 5.60 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3251) Örnek Türkü	64
Şekil 5.61 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 11	64
Şekil 5.62 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3490) Örnek Türkü	64
Şekil 5.63 On İki Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 1	65
Şekil 5.64 On İki Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 2	65
Şekil 5.65 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2879) Örnek Türkü	65
Şekil 5.66 Birleşik Beşli Ritim Kalıbı Örneği 1	66
Şekil 5.67 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3981) Örnek Türkü	66
Şekil 5.68 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 588) Örnek Türkü	67
Şekil 5.69 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 293) Örnek Türkü	67
Şekil 5.70 On Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği	67
Şekil 5.71 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1469) Örnek Türkü	68
Şekil 5.72 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 374) Örnek Türkü	68
Şekil 5.73 Birleşik Beşli Ritim Kalıbı Örneği 2	68
Şekil 5.74 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2365) Örnek Türkü	69
Şekil 5.75 Birleşik Beşli Ritim Kalıbı Örneği 3	69
Şekil 5.76 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 637) Örnek Türkü	70
Şekil 5.77 Birleşik Altılı Ritim Kalıbı Örneği 1	70
Şekil 5.78 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2226) Örnek Türkü	70
Şekil 5.79 Birleşik Altılı Ritim Kalıbı Örneği 2	70
Şekil 5.80 Birleşik Yedili Ritim Kalıbı Örneği 1	71
Şekil 5.81 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1) Örnek Türkü	71
Şekil 5.82 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 613) Örnek Türkü	72
Şekil 5.83 Birleşik Yedili Ritim Kalıbı Örneği 2	72
Şekil 5.84 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1765) Örnek Türkü	72
Şekil 5.85 Birleşik Yedili Ritim Kalıbı Örneği 3	73
Şekil 5.86 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 382) Örnek Türkü	73
Şekil 5.87 Birleşik Yedili Ritim Kalıbı Örneği 4	73
Şekil 5.88 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2648) Örnek Türkü	74
Şekil 5.89 Birleşik Sekizli Ritim Kalıbı Örneği 1	75
Şekil 5.90 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 641) Örnek Türkü	75
Şekil 5.91 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 36) Örnek Türkü	75
Şekil 5.92 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 16) Örnek Türkü	76
Şekil 5.93 Birleşik Sekizli Ritim Kalıbı Örneği 2	76
Şekil 5.94 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1354) Örnek Türkü	76
Şekil 5.95 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 1	77
Şekil 5.96 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 127) Örnek Türkü	78
Şekil 5.97 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 2	78
Şekil 5.98 (Kaynak: Oldaç, 2000: 50) Örnek Türkü	79

Şekil 5.99 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 3	79
Şekil 5.100 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1940) Örnek Türkü ..	80
Şekil 5.101 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 4	80
Şekil 5.102 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2665) Örnek Türkü ..	80
Şekil 5.103 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3593) Örnek Türkü ..	81
Şekil 5.104 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 5	81
Şekil 5.105 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1711) Örnek Türkü ..	81
Şekil 5.106 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 6	82
Şekil 5.107 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 21) Örnek Türkü	82
Şekil 5.108 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 7	83
Şekil 5.109 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 8	83
Şekil 5.110 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2041) Örnek Türkü ..	83
Şekil 5.111 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 9	83
Şekil 5.112 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1638) Örnek Türkü ..	84
Şekil 5.113 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 10	84
Şekil 5.114 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2302) Örnek Türkü ..	84
Şekil 5.115 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 11	85
Şekil 5.116 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 735) Örnek Türkü	85
Şekil 5.117 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2101) Örnek Türkü ..	86
Şekil 5.118 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 12	86
Şekil 5.119 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 13	86
Şekil 5.120 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1480) Örnek Türkü ..	87
Şekil 5.121 Onlu Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1	88
Şekil 5.122 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2283) Örnek Türkü ..	88
Şekil 5.123 Onlu Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2	88
Şekil 5.124 Onlu Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 3	88
Şekil 5.125 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 4020) Örnek Türkü ..	89
Şekil 5.126 Onlu Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 4	89
Şekil 5.127 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1564) Örnek Türkü ..	89
Şekil 5.128 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 658) Örnek Türkü	90
Şekil 5.129 On birli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1	91
Şekil 5.130 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 664) Örnek Türkü	91
Şekil 5.131 On birli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2	91
Şekil 5.132 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 653) Örnek Türkü	91
Şekil 5.133 On birli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 3	92
Şekil 5.134 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1510) Örnek Türkü ..	92
Şekil 5.135 On birli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 4	92
Şekil 5.136 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 665) Örnek Türkü	93
Şekil 5.137 On ikili Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1	93
Şekil 5.138 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1044) Örnek Türkü ..	93
Şekil 5.139 On ikili Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2	93
Şekil 5.140 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3241) Örnek Türkü ..	94
Şekil 5.141 On üçlü Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1	94
Şekil 5.142 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 4393) Örnek Türkü ..	94
Şekil 5.143 On üçlü Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2	94
Şekil 5.144 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1949) Örnek Türkü ..	95
Şekil 5.145 On dördütlü Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1	95
Şekil 5.146 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1477) Örnek Türkü ..	95
Şekil 5.147 On dördütlü Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2	95
Şekil 5.148 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3284) Örnek Türkü ..	96
Şekil 5.149 On dördütlü Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 3	96
Şekil 5.150 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3021) Örnek Türkü ..	96
Şekil 5.151 On dördütlü Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 4	96
Şekil 5.152 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 666) Örnek Türkü	97
Şekil 5.153 On beşli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1	97
Şekil 5.154 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 331) Örnek Türkü	97
Şekil 5.155 On beşli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2	98
Şekil 5.156 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 669) Örnek Türkü	98
Şekil 5.157 On beşli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 3	98
Şekil 5.158 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 4205) Örnek Türkü ..	99

Şekil 5.159 On beşli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 4	99
Şekil 5.160 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2212) Örnek Türkü ..	99
Şekil 5.161 On beşli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 5	99
Şekil 5.162 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 670) Örnek Türkü ..	100
Şekil 5.163 On altılı Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1	100
Şekil 5.164 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 126) Örnek Türkü ..	100
Şekil 5.165 On altılı Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2	100
Şekil 5.166 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2080) Örnek Türkü	101
Şekil 5.167 On altılı Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 3	101
Şekil 5.168 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2074) Örnek Türkü	101
Şekil 5.169 On yedili Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1	101
Şekil 5.170 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 671) Örnek Türkü ..	102
Şekil 5.171 On sekizli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1	102
Şekil 5.172 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3957) Örnek Türkü	103
Şekil 5.173 On sekizli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2	103
Şekil 5.174 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 4079) Örnek Türkü	103
Şekil 5.175 On sekizli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 3	103
Şekil 5.176 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 662) Örnek Türkü ..	104
Şekil 5.177 Yirmili Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1	104
Şekil 5.178 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 6) Örnek Türkü	104
Şekil 5.179 Yirmili Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2	104
Şekil 5.180 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1314) Örnek Türkü	105
Şekil 5.181 Yirmili Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 3	105
Şekil 5.182 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1222) Örnek Türkü	105
Şekil 5.183 Yirmili Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 4	105
Şekil 5.184 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 531) Örnek Türkü ..	106
Şekil 5.185 Yirmi birli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği	106
Şekil 5.186 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 647) Örnek Türkü ..	106
Şekil 5.187 Yirmi üçlü Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği	107
Şekil 5.188 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3468) Örnek Türkü	107
Şekil 5.189 Yirmi beşli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği	107
Şekil 5.190 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 48) Örnek Türkü	108
Şekil 5.191 Yirmi yedili Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1	108
Şekil 5.192 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1467) Örnek Türkü	108
Şekil 5.193 Yirmi yedili Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2	108
Şekil 5.194 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3529) Örnek Türkü	109
Şekil 5.195 Otuzlu Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği	109

ÇİZELGELER

Sayfa No.

Çizelge 2. 1 Tempo Terimleri.....	13
Çizelge 3. 1 Türk Halk Müziği Vurmalı Çalgıları	15
Çizelge 3. 2 Deri Germe Yöntemleri	23
Çizelge 4. 1 Temel Vuruşlar	34
Çizelge 5. 1 Türk Halk Müziği Usulleri.....	43

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı: Yaşar ERDOĞAN

Anasanat Dalı: Türk Musikisi

Program: Türk Musikisi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Güldeniz EKMEK

Tez Türü ve Tarihi: Yüksek Lisans – 2019

TÜRK HALK MÜZİĞİ RİTMİK YAPILARININ BENDİR İLE İCRASINDA DİZÜSTÜ ÇALIM TEKNİĞİ

ÖZET

"Türk Halk Müziği Ritmik Yapılarının Bendir ile İcrasında Dizüstü Çalım Tekniği" adlı yüksek lisans tezinde, Türk Halk Müziği (THM) ritimlerinin bendir ile icrası ve eğitimi konusundaki eksiklikler ve yanlışlıkların olduğu, yöresel usul özelliklerinin yeterli olarak öğretilmediği ve buna bağlı olarak unutulmaya ve kaybolmaya başladığı saptanmıştır. Bu yöresel usul özelliklerinin ve ritim kalıplarının yaşatılması ve sonraki kuşaklara aktarılması gerekmektedir. Bu çalışmada, Türk Halk Müziği ritimlerinin notaya alınması ve eğitimde kullanılabilir bir kaynak haline getirilmesi amaçlanmaktadır.

Birinci bölümde, çalışmanın yapılış nedenleri ve amacı açıklanmaktadır. THM ritmik yapılarındaki yöresel özellik ve farklılıkların önemine değinilmiştir. Konu ile ilgili yapılan alan araştırmalarında ve icracılar ile yapılan görüşmelerde, gelenekte icra edilen ritim kalıpları verilerinin, hangi yöntem ve teknikler ile toplandığı anlatılmıştır.

İkinci bölümde, ritim konusu ile ilgili tanım ve terimlere yer verilmiştir. Bendir çalgısının nota yazımında kullanılacak olan, vurmali çalgılarda kullanılan terim ve işaretler, örnek şekiller verilerek anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde, Türk Halk Müziği ' inde kullanılan vurmali çalgılar tanıtılmıştır. Bu çalışmanın konusu olan, THM vurmali çalgılarından bendir çalgısının yapısal özellikleri, çalgıyı oluşturan parçalar ve çalgının yapımı ile ilgili detaylı bilgiler verilmiştir.

Dördüncü bölümde, çalgının tutuş ve vuruş biçimleri, bendir çalgısı için kullanılan usul notası yazılışı, örneklerle detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Çalgı üzerindeki kontrolü ve hakimiyeti arttırmak için gerekli olan, teknik alıştırmalar verilmiştir.

Beşinci bölümde, iki zamanlı ana usulden, otuzlu karma usule kadar THM ritmik yapıları anlatılmıştır. Bu ritmik kalıplardaki yöresel farklılık ve özellikler, türkü örnekleri ve ritim notaları verilerek gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Halk Müziği, Ritim, Bendir, Teknik

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname: Yaşar ERDOĞAN

Field: Türk Musikisi

Department: Türk Musikisi

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Güldeniz EKMEK

Degree and Date: Master Thesis - 2019

LAPSTYLE PLAYING TECHNIQUE IN THE PERFORMANCE OF RHYTHMIC STRUCTURES OF TURKISH FOLK MUSIC WITH BENDİR

ABSTRACT

In this Master's Thesis named "Lapstyle Playing Technique in the Performance of Rhythmic Structures of Turkish Folk Music with Bendir", it was determined that there are deficiencies and mistakes in performance and education of Turkish Folk Music rhythms on frame drum, regional rhythm features cannot be taught sufficiently and it is started to be lost. These local rhythms and rhythmic patterns should be kept alive and transferred to the future. In this study, it is aimed to compile the Turkish Folk Music rhythms and make them a usable method in education.

In the first chapter, the reasons and purpose of the study are explained. The importance of local features and differences in the Turkish Folk Music methods was mentioned. In the field studies and interviews conducted with the performers, it was explained the which methods and techniques were used to gather the data of the rhythm patterns performed in the tradition.

In the second chapter, definitions related to the rhythm are given in order to explain the frame drum method study. The international terms and signs used in note writing of frame drum are discussed with illustrations.

In the third chapter, percussion instruments used in Turkish Folk Music were introduced. Information of the structural features of frame drum, one of percussion instruments of Turkish Folk Music, the songs that forms the instrument and the construction of instrument are given in detail.

In the fourth chapter, the types of grip and strokes of the instrument, the writing of the notes used for the frame drum are explained in detail with example. Technical exercises are required to increase control and dominance on the instrument.

In the fifth chapter, Turkish Folk Music rhythms from two-time main procedure to thirty rhythm procedures are described. The regional differences and features in these rhythms are shown by giving examples of folk songs and rhythm notes.

Keywords: Turkish Folk Music, Rhythm, Frame Drum, Bendir, Technique

1. GİRİŞ

Bendir çalgısı ve Türk Halk Müziği ritimlerinin bendir ile icrası konusu ile ilgili, konservatuarlarda ve diğer eğitim kurumlarında uygulanan ve kabul görmüş bir çalışma yoktur. Her öğretim görevlisi, kendince bir yöntem uygulamaktadır. Genel olarak konservatuarlarda, Klasik Türk Müziği usulleri ve kudüm velleleri öğretilmektedir. Halk oyunları bölümlerinde de davul dersleri verilmektedir. Türk Halk Müziği usulleri konusu eksik kalmıştır. Bu çalışma Türk Halk Müziği ritmik yapıları ile sınırlandırılmıştır. İleride daha geniş ve kapsamlı çalışmalara yol açmak için yapılan bir çalışmadır. Bu çalışmanın konservatuarlar başta olmak üzere, diğer eğitim kurumlarında da kullanılması amaçlanmaktadır.

Türk Halk Müziği usullerinin vurmali çalgılar ile icrası, yöresel özellikler ve farklılıklar taşır. Müzik eğitimi ve icrasında bu karakteristik özelliklerin kaybolduğu, unutulduğu görülmektedir. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) İstanbul Radyosu Türk Halk Müziği vurmali çalgılar sanatçısı Nazif Güvenir ile 03.04.2019 tarihinde yapılan görüşmede bu durumu şöyle örneklemiştir: "Dokuz zamanlı türküler ve oyun havaları, genelde roman havası gibi, iki ve dört zamanlı türküler de Arap, Hint, Latin v.b ritimleri gibi icra edilmektedir." Güvenir, Aktaran: Yaşar Erdoğan (2019). Teknoloji ve iletişim çağında yaşadığımız günümüzde, bu durum kaçınılmazdır. Tabi ki farklı müzik türlerinin altyapı ve ritim anlayışı ile türküler icra edilebilir, ancak konservatuarlar, TRT ve Kültür Bakanlığı THM koroları gibi kurumlarda, yöresel özellik ve farklılıklar, doğru öğretilmeli ve icra edilmelidir.

Bendir çalgısı çok geniş bir coğrafyada, farklı teknikler ile kullanılan, vurmali bir çalgıdır. Ülkemizde özellikle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde Tasavvuf Musikisi'nde, Ege ve Marmara bölgelerinde ise kadınların eğlence müziğinde kullandığı bir çalgıdır. Günümüzde TRT ve Kültür Bakanlığı THM koroları v.b kurumlarda en çok kullanılan vurmali çalgı haline gelmiştir.

Bu çalışmada TRT bünyesindeki konser ve televizyon programı çalışmaları, profesyonel ve amatör THM koroları, Türk Halk Oyunları gösteri ve yarışmaları ve

mahalli sanatçılar ile katılarak gözlem¹ ve alan araştırmalarında dışarıdan gözlem² teknikleriyle, ayrıca icracılar ile yapılan yarı kurgulu görüşme tekniđi³ kullanılarak veriler toplanmıştır. Bu verilere dayalı olarak, "Türk Halk Müziği ritimlerinin bendir Çalgısı ile İcrası" konusu, TRT THM repertuarından örnek türküler verilerek incelenmiştir.

---

¹ "Katılarak gözlemede, gözlemci, gözlenenlerle birlikte olup onlardan biri gibi davranır; ideal olarak, onun bir gözlemci olduğu da bilinmez." (Karasar, 2014: 158)

² Çobanoğlu' na göre, "Alan araştırmacısının gözlemi yapılacak folklor olayının icrasında sadece bir seyirci veya "pasif" olarak bulunduğu "katılımsız gözlem"dir. (Çobanoğlu, 2005: 74)

³ "Sözlü iletişim yoluyla veri toplama (soruřturma) tekniđidir." (Karasar, 2014 : 165)

2. RİTİM KONUSU İLE İLGİLİ TERİMLER VE MÜZİK YAZIMI İÇİN KULLANILAN İŞARETLER

Türk Halk Müziği'nde kullanılan usuller konusuna girmeden önce bu konuda kullanılan terimlere yer vermek gerekir. Usul tanımlarında kullanılan terimleri, ilgili başlıklar halinde, konuyu belirleyen açıklamalarla ele almak gerekir.

2.1. Atım

Bir vuruşun sürekli olarak aynı şiddette ve eşit aralıklarla seyretmesine atım denir. (Emnalar, 1998: 109)

2.2. Tartım

Müziğin atımını belirleyen ve birimlerin usûl ile vurgulanışından oluşan kalıptır. (Emnalar, 1998: 109)

2.3. Düzüm

Usulü oluşturan, düzenli bir biçimde süreler ayrılışmış kümelerdir. Örneğin, beş zamanlı bir usulün, "2+3" ya da "3+2" şeklinde farklı düzümleri vardır.

“Zamanın düzenli oranlar içinde süreler ayrılmasıdır. Başka bir tanımla: zamanın düzgün oranlı sürelerden düzenlenmiş kümeleridir, denebilir. Üçüncü bir tarif olarak da: Birim zamanlarından meydana gelen takımlar diyebiliriz.” (Ungay, 198: 6)

İsmail Hakkı Özkan, "Türk Mûsıkîsi Nazariyatı ve Usûlleri" kitabında,

“Düzüm, genellikle, usûlü meydana getiren parçalardan bir kısmı olabildiği gibi, bazen başlı başına bir usûl olarak da düşünülebilir.” (Özkan, 2010: 606) şeklinde açıklamıştır.

2.4. Usul

Belirli düzümlerden oluşan vuruş değerleri birbirine eşit yada eşit olmayan, ancak kuvvetli, yarı kuvvetli ve zayıf zamanları belli olan kalıp haline gelmiş sayı yada vuruş guruplarına usul denir.

H. Sadettin Arel usulü, "Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri" adlı kitabında, şu şekilde tanımlamıştır. "Muayyen düzümlerden yapılarak kalıp halinde tesbit edilmiş ölçülere "usul" denilir." (Arel, 1968: 27)

İsmail Hakkı Özkan'a göre, "Usulü, “Zamanın kalıplaşmış halidir.” Veya “Değişik düzümlerin birleşmesinden meydana gelmiş ve kalıp hâlinde belirlenmiş ölçüdür” diye tarif etmek de mümkündür." (Özkan, 2010: 606)

2.5. Ölçü

Eşit zamanlara ayrılmış bir ezginin, her bir bölümüne ölçü denir.

"Bir müzik parçasını meydana getiren ve birbirine eşit olan zaman veya süre kalıplarına, ölçü denir." (Darbaz, 1973: 24)

"Eşit zaman parçacıklarından oluşan, belirli sayıdaki eşit birim zaman kümeleridir." (Varol, 1994: 35)

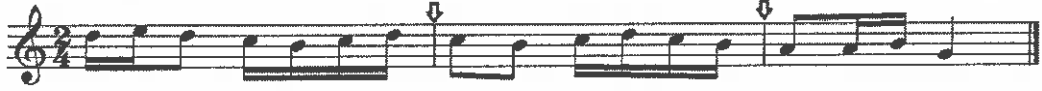
Şekil 2.1 Ölçü Örneği

2.6. Ölçü Çizgisi

Porte üzerinde dikey olarak çizilen ve ölçüleri birbirinden ayırmaya yarayan çizgilerdir.

"Notada usuller yukardan aşağı doğru dikilen bir çizgi ile birbirinden ayrılırlar. Bu çizgiye "ölçü çizgisi" adı verilir." (Arel, 1968: 28)

Şekil 2.2 Ölçü Çizgisi Örneği

2.7. Usul Rakamları

Müzik eserlerinin başına yazılan, her ölçüde, hangi değerde nota ve sus işaretlerinin olduğunu gösteren rakamlardır. Üstteki rakam usulün kaç zamanlı olduğunu, alttaki de birim değeri gösterir. Eser içinde değişen usuller varsa, ilgili ölçünün başına da yazılır.

"Her müzik eserinin en başında anahtar ve donanımdan sonra üst üste yazılmış birtakım rakamlar bulunur. Bunlara 'usul rakamları' denir." (Özkan, 2010: 607)

"Eserlerin ve ilk portenin başına, ya da değişmelerde, değişen usulün başına yazılır." (Varol, 1995: 35)

Şekil 2.3 Usul Rakamları

2.8. Usullerde Mertebe

Usul rakamlarında, alt tarafa yazılan rakama mertebe adı verilir.

“Bir ölçünün zaman ve vurguları değişmeden birim notunun büyüüp küçülmesine o usûlün mertebesi denir.” (Ungay, 1981: 7)

Şekil 2.4 Usullerde Mertebe Örneği

2.9. Velvele

"Usullerin içindeki uzun değerdeki vuruşların, daha küçük parçalara ayrılıp, süslenerek vurulmasına denir." (Emnalar, 1998: 111)

2.10. Porte (Dizek)

Birbirine paralel, yatay beş çizgi ve dört aralıktan oluşan şekle porte denir. Porteyi oluşturan çizgi ve aralıklar, aşağıdan yukarıya doğru numaralandırılır.

Şekil 2.5 Porte

Beş çizgi ve dört aralığın yetmediği müzik eserlerinde, portenin yukarısına ve aşağısına ilave çizgileri eklenerek ses sahası genişletilebilir. "Bu çizgilerin 4'den fazlası okumayı güçleştirdiği için kullanılmaz. 4'den fazla ilave çizgisini gerektirecek tizlik veya pestlikteki sesler için değişik anahtarlar kullanılır." (Özkan, 2010: 31)

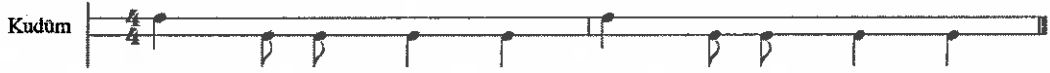

Şekil 2.6 Porte İlave Çizgileri

Vurmalı çalgılar için ihtiyaca göre farklı çizgi sayısı olan porteler de kullanılmaktadır.

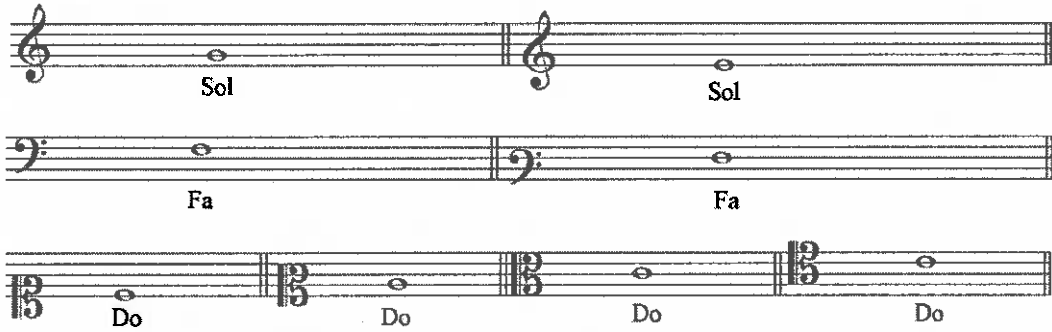
Şekil 2.7 Triangle Notası

Şekil 2.8 Kudüm Notası

2.11. Anahtar

Porte üzerinde konulduğu çizgiye kendi adını veren ve notaları adlandırmaya yarayan işaretlere denir. "Sol anahtarı, do anahtarı ve fa anahtarı olmak üzere üç çeşit, toplamda sekiz adet anahtar vardır." (Akdemir, 2011: 22)

Şekil 2.9 (Kaynak: Özkan, 2010: 38) Anahtar Çeşitleri

Bu üç anahtar haricinde, vurmalı çalgıların nota yazımında çift çizgi ritim anahtarı işareti kullanılır.

Şekil 2.10 Ritim Anahtarı

2.12. Nota

Sesleri ve sürelerini porte üzerinde göstermeye yarayan özel işaretlere nota denir.

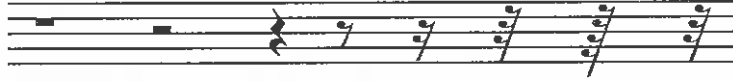
"Sesleri ve mûsikîyi kağıt üzerine tesbit etmeye yarayan özel işaretlere mûsikî yazısı yâni nota denir." (Özkan, 2010: 37)

Şekil 2.11 Nota Süre Değerleri

2.13. Sus İşareti

Müziğin içindeki sessiz süreleri gösteren ve porte üzerine yazılan özel işaretlerdir.

Şekil 2.12 Sus İşareti Süre Değerleri

2.14. Nota Bağı

Üzerine konulan notaların bağlı okunmasını gösteren işarettir.

Şekil 2.11 Bağ İşareti

2.15. Nokta (.)

Önüne konulan nota ve susların süresini yarı değeri kadar uzatan işarettir.

Şekil 2.12 Nokta İşareti

"Şayet nota veya es değerinin önünde birden fazla nokta varsa ikinci nokta bir önceki noktanın süresini yarısı kadar daha uzatır." (Akdemir, 2011: 27)

Şekil 2.13 Çift Nokta İşareti

2.16. Puandorg

Notaların ya da sus işaretinin üzerine konulan, orkestra şefinin veya icracının isteği kadar uzatılması gerektiğini gösteren işarettir.

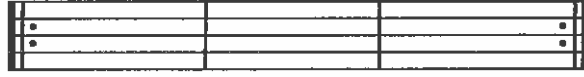
Şekil 2.14 Puandorg İşareti

2.17. Tekrar İşaretleri

2.17.1.Rörpriz

Bir müzik eserinde konulduğu ölçülerin tekrar edilmesi gerektiğini gösteren işarettir.

"Bazı müzik eserlerinde ilk rörpriz bölümleri, ezginin başladığı yerde bulunuyorsa başlangıç rörpriz işareti konmadan bitiş rörprizi konulabilir. Ezginin devamında gelecek rörpriz bölümlerinde mutlaka başlangıç ve bitiş rörpriz işaretleri konulur." (Akdemir, 2011: 34)

Şekil 2.15 Rörpriz İşaretleri

2.17.2. Ölçü Tekrarı

Önüne konulduğu ölçünün tekrar edileceğini gösteren işarettir.

Şekil 2.16 Ölçü Tekrarı İşareti

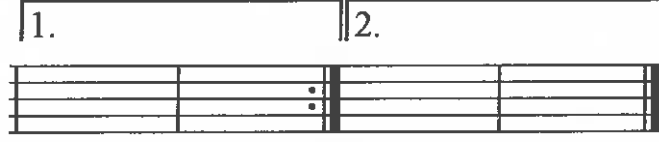
Çift ölçü tekrarı; kendisinden önce gelen iki ölçünün tekrar edileceğini gösteren işarettir.

Şekil 2.17 Çift Ölçü Tekrarı İşareti

2.17.3. Dolap

Bazı eserlerde müzik cümlelerin, sadece son bir ya da birkaç ölçüsünün farklı olması durumunda kullanılır. Rörpriz işareti kullanılarak ilgili ölçülere dolap konulur. İlk okumada birinci dolap, ikinci okumada da ikinci dolap okunur.

Şekil 2.18 Dolap İşareti

2.17.4. Senyo

"Bir müzik eserinin tamamının veya bir bölümünün tekrar edilmesini sağlayan işaretlere denir. Senyo bölümü oluşturmak için bölüm başına ve bölüm sonuna olmak üzere iki senyo işareti yerleştirilir." (Akdemir, 2011: 35)

Eserin tamamı ikinci senyoya kadar okunduktan sonra birinci senyo işaretine dönülür ve bu bölüm tekrar edilir.

Eserde sadece bir tane senyo işareti varsa, eserin başına dönülür ve tekrar yapılır.

Şekil 2.19 Senyo İşareti

2.17.5. Fine (Son)

Senyo bölümü ile birlikte kullanılan, senyo bölümü tekrar edilirken, müzik eserinin bittiği yeri gösteren işaretidir.

Şekil 2.20 Fine İşareti

2.17.6. Da Capo (Başa Dön)

Eserin sonuna konular, baştan sona eserin bir kez daha tekrar edileceğini gösteren işarettir. Genel olarak "D.C" harfleri ile kısaltarak yazılır.

Şekil 2.21 Da Capo

2.17.7. Coda

Senyo işareti ile tekrar yapılan bölümde, okunmaması gereken bölümü gösterir. Birinci ve ikinci koda işaretleri arasındaki ölçüler okunmaz, atlanarak esere devam edilir.

Şekil 2.22 Coda İşareti

2.18. Tempo Terimleri

Bir müzik eserinin hangi hızda icra edilmesi gerektiğini gösteren özel terimlerdir. Bu hızların ölçümü "metronom" denilen bir alet ile yapılır. Metronom aleti müzik eserinin hangi hızla icra edilmesi gerektiğini gösterir. Metronom aletinde verilen birim değerler, bir dakika içinde kaç eşit vuruş yapılacağını gösterir.

"Bir parçanın ölçülerinin çalındığı daha hızlı, daha yavaş *tempo* ya da zaman ölçüsüdür. Genel olarak üç ana tempo ayırt ediliyor: Yavaş, Orta Ve Hızlı." (Akdemir, 2011: 44)

Çizelge 2. 1 Tempo Terimleri

Hız Terimi	Türkçe Karşılığı	Metronom Değeri
Largo	Çok yavaş	40 - 60
Adagio	Yavaş	60 - 76
Andante	Orta Yavaş	76 - 108
Moderato	Orta	108 - 120
Allegro	Hızlı	120 - 168
Presto	Çok hızlı	168 - 192
Prestissimo	En çok hızlı	192 ve üzeri

Bu çalışmada yukarıda verilen uluslararası hız terimlerinin, Türkçe karşılıkları kullanılmaktadır.

2.19. Nüans (Gürlük) Terimleri

Eserlerin icrasında, eserin duygusunu ifade etmek için kullanılan terim ve işaretlerdir. Bu işaretlerin konulduğu notalar, işaretin anlamına göre güçlü veya zayıf çalınır.

- Fortississimo (fff) : En güçlü
  - Fortissimo (ff) : Çok güçlü
  - Forte (f) : Güçlü
  - Mezzoforte (mf) : Orta güçlü
  - Mezzppiano (mjp) : Piano'dan biraz daha güçlü
  - Piano (p) : Güçsüz, sessiz
  - Pianissimo (pp) : Çok güçsüz, çok sessiz
  - Pianissimo (ppp) : Nerdeyse duyulmayacak derecede
  - Sforzando (sfz) : Güçlü , daha belirgin
  - Fortepiano (fp) : Güçlü, sonrasında zayıf
  - Crescendo (< cresc.) : Artarak güçleniyor
  - Decrescendo (> decresc.) : Güçte azalma
  - Diminuendo (> dim.) : Azalarak
  - Poco a poco : Ard arda
  - Marcato (marc.) : Belirgin
  - Leggiero (legg.) : Hafif, serbest
- (Madanoğlu ve Derin, 2008: 83)

3. TÜRK HALK MÜZİĞİ VURMALI ÇALGILARININ SINIFLANDIRILMASI VE BENDİR ÇALGISININ YAPISAL ÖZELLİKLERİ

3.1. Türk Halk Müziği Vurmalı Çalgıları

Atınç Emnalar, "Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı" adlı kitabında THM vurmalı çalgılarını şu şekilde sınıflandırmıştır;

A. Vurmalı Çalgılar

1. Bagetli (Sopalı) Olanlar
2. Bagetsiz (Sopasız) Olanlar

B. Çarpmalı Çalgılar

1. Tahta Çarpmalılar
2. Metal Çarpmalılar (Açın, 1998: 98)

Bu çalışmada, Türk Halk Müziği'nde kullanılan vurmalı çalgılar derili, tahta ve zilli vurmalı çalgılar olarak üç ana başlıkta sınıflandırılmıştır. Derili vurmalı çalgılar, kasnak ya da gövdesine gerilmiş olan derinin titreşmesi ile ses çıkarttığı için "membranofon" (derisi tınlayan), tahta ve zilli vurmalı çalgılar ise kendi gövdelerinin titreşmesi ile ses çıkarttıkları için "idiofon" (kendisi tınlayan) sınıflandırmalarına girer.

Çizelge 3. 1 Türk Halk Müziği Vurmalı Çalgıları

1 - Derili Vurmalı Çalgılar (Membranofon)	1 - Davul (Asma Davul, Askı Davul) 2 - Koltuk Davulu 3 - Darbuka 4 - Bendir 5 - Def
2 - Tahta Vurmalı Çalgılar (İdiofon)	1 - Kaşık 2 - Çalpara
3 - Zilli Vurmalı Çalgılar (İdiofon)	1 - Parmak zili 2 - Zilli maşa

3.1.1. Derili Vurmalı Çalgılar

Kasnak ya da gövdesinin, bir veya her iki tarafına deri gerilerek yapılan vurmalı çalgılardır.

3.1.1.1. Davul (Asma Davul, Askı Davul)

Davul, yurdumuzun her yöresinde farklı boylarda kullanılan en eski ve yaygın vurmalı çalgılarımızdan biridir. Kasnak, deri, derinin sarıldığı çember, deriyi germek için kullanılan ip ve omuza asmak için kullanılan kayıştan oluşur. Tokmak ve çubuk ile çalınır. Davul genel olarak zurna ile birlikte çalınsa da bazı yörelerde keman, klarnet, kanun ve çümbüş ile de çalındığı görülür. Anadolu'da incesaz diye adlandırılan bu çalgılarla birlikte çalındığında, diz üstünde, tokmak ve çubuksuz, el ile çalındığı da görülmektedir.

Şekil 3.1 Davul, Tokmak ve Çubuk

3.1.1.2. Koltuk Davulu

Azerbaycan'da "nağara", Gürcistan'da "doli", Ermenistan'da ise "dhol" ismi ile yer alır. Koltuk altında tutularak çalındığı için halk arasında "koltuk davulu" olarak adlandırılmaktadır. Asma davuldan daha küçük bir davuldur. Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan ülkelerinde en yaygın kullanılan vurmali çalgıdır. Yurdumuzda ise bu ülkelere komşu olan, Kars, Iğdır, Ardahan ve Artvin illerimizde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3.2 Koltuk Davulu

3.1.1.3.Darbuka (Dümbelek)

Arap ülkelerinde en yaygın kullanılan vurmali çalgılardan biridir. Toprak, alüminyum, bakır, döküm, ağaç ve su kabağında yapılan çeşitleri vardır. Günümüzde, Klasik Türk Müziği'nde ve Türk Halk Müziği'nde de çok yaygın kullanılmaktadır. Genel olarak Ege, Trakya ve İç Anadolu bölgelerinde oyun havalarında, Elazığ, Gaziantep ve Şanlıurfa yörelerinde de şehir türkülerinde kullanılmaktadır.

Şekil 3.3 Darbuka Çeşitleri

3.1.1.4. Bendir

Daire şeklindeki ağaç kasnağın bir yüzüne deri gerilmiş vurmali bir çalgıdır. Günümüzde Türk Halk Müziği'nde, en yaygın kullanılan vurmali çalgılarımızdan biridir.

“Şekil olarak Def'e benzemekle beraber deften daha büyük (40-50 cm çapında) ve kasnağının kenarında defte olduğu gibi ziller bulunmaz, kasnağın bir yüzüne ince deriler gerilir. El ve parmak uçları darbları ile çalınır. Aynı zamanda bu saza MAZHAR adı da verilir.” (Açın, 1994: 27)

“Gürültülü ve uyumsuz sesler çıkarmayan çerçevesi bir davul tamburini olup Karayıblara bu çalgıyı Arap müzikerlerden miras olarak alan İspanyol ve Kanarya Adalı yerleşimcilerce getirilmiştir.”(Maestre, 2005: 63)

“Hititlerin merkezi olan Anadolu’dan Orta Asya, Mezopotamya ve tüm Avrupa’ya yayılan ve genellikle elle çalma tekniğinde icra edilen bir çalgı” (Gazimihal, 1975: 13-14)

Bendir, dünya üzerinde çok geniş bir coğrafyada farklı boy, şekil (içine tel veya ip gerilmiş, halka takılmış v.b) ve çalım teknikleri ile icra edilen bir çalgıdır ve isimleri ülkeden ülkeye değişir (erbane, ghalval, daf, panderata gibi).

Şekil 3.4 Bendir Çeşitleri

3.1.1.5. Def (Tef, Zilli Def)

Çapı bendirden daha küçük ve kasnağına ziller takılı olan, hem derili hem de zilli bir vurmali çalgıdır. Arap ülkelerinde çok kullanılan, Türk Halk Müziği’nde de genel olarak oyun havalarında kullanılan bir çalgıdır.

Şekil 3.5 Zilli Tef

"Ayrıca Geleneksel Türk Halk Müziği'nde kullanılan, Erzurum yöresine ait kadın barlarında kullanılan ve 'sallama tef' olarak adlandırılan zilli tef yer almaktadır." (ÖZKIZILTAŞ, 2018: 45)

Şekil 3.6 (Kaynak: Özkızıtaş, 2018: 45) Erzurum Sallama Tefi

3.1.2. Tahta Vurmalı Çalgılar

3.1.2.1. Kaşık

Yurdumuza özgü bir çalgı olan kaşık, bir çok yöremizde kullanılmaktadır. Yörelere göre farklı boy, şekil ve çalım teknikleri olan kaşığın, şimşir ağacından yapılanı tercih edilir. Genel olarak oyun havalarında, oyuncular tarafından icra edildiği görülmektedir.

Şekil 3.7 Kaşık

3.1.2.2. alpara

arpare, alpare ve engi ubuęu da denilen, tahta vurmali algılarımızdandır. engilerin dans ederken kullandığı bilinir. Günümüzde çok yaygın kullanılmamaktadır.

Şekil 3.8 alpara

3.1.3. Zilli Vurmali algular

3.1.3.1. Parmak Zili

Sarı pirinç, bronz ya da bakırdan yapılan daire biçimde ve ortası delik bir çalgıdır. Bu deliklerden geçirilen iplerin parmaklara takılması ile çalınır. Genel olarak oyun havalarında kullanılır.

Şekil 3.9 Parmak Zilleri

3.1.3.2. Zilli Maşa

Demir bir maşanın uçlarına ziller takılmış vurmali bir çalgıdır. Genellikle kadınların oyun havalarında çaldığı bir çalgıdır. Günümüzde pek kullanılmamaktadır.

Şekil 3.10 Zilli Maşa

3.2. Bendir Çalgısının Yapısal Özellikleri

3.2.1. Kasnak

Kasnak olarak kullanılacak ağacın, sert ve dayanıklı bir ağaç olması gerekir. Kasnak yapımında çeşitli ağaçlar kullanılsa da, genellikle daha dayanıklı olduğu için ceviz ağacı tercih edilir.

Ağacı çember haline getirmek için, ağaç uygun genişlik ve kalınlıkta plaka halinde kesilir. Bu plakalar bir süre suda bekletilir ve yumuşatılır. Yumuşayan bu plakalar, çember şeklindeki kalıplarda, ısıtılarak bükülür. "Günümüzde ise, bükme işlemi silindir makinelerle, sıkıştırma yöntemiyle ahşap plaka çember haline getirilmektedir." (AKDEMİR, 2011: 8)

Çember şeklini alan ağaç, uçlarından birleştirilerek çivi, ağaç çivi, yapıştırıcı gibi malzemelerle tutturulur. Daha sonra kasnak zımparalanır ve pürüzsüz hale getirilir.

Şekil 3.11 Kasnak

3.2.2. Çember

Bazı bendirlerde deri, kasnağa yapıştırılarak yada zımbalanarak gerilir. Bazılarında ise deri, çembere sarılıp kasnağa tutturularak gerilir. Çember, ağaç yada metal malzemedен olabilir.

Şekil 3.12 Çember

3.2.3. Deri

"Bendir derisi olarak genellikle keçi, kuzu, geyik, at ve köpek derisi kullanıldığı tespit edilmiştir." (Gazimihal, 1975: 37) Kullanılacak derilerin sağlam olması gerekir.

Bendir yapımında kullanılacak derinin, tuzlanma, tabaklanma ve zımparalanma gibi kimyasal ve fiziksel işlemler ile dayanıklı hale getirilip,

kullanıma hazır olması gerekmektedir. Bu işlemlerden sonra, deri bir süre suda bekletilerek yumuşatılır ve yumuşayan deri kasmağa gerilerek kurumaya bırakılır. Günümüzde plastik malzemedan elde edilen yapay deriler de kullanılmaktadır.

Şekil 3.13 (Kaynak: Akdağ, 2016: 9) Deri

3.3. Deri Germe Yöntemleri

Genel olarak kullanılan, üç çeşit deri germe yöntemi vardır.

Çizelge 3. 2 Deri Germe Yöntemleri

Deri Germe Yöntemleri		
Yapıştırılarak germe yöntemi	Vidalı çubuklarla germe yöntemi	İplerle germe yöntemi

3.3.1. Yapıştırarak Germe Yöntemi

Kasmağın bir yüzeyine dış taraftan yapıştırıcı sürülür. Suda bekletilmiş deri, kenarlarından yapışkanlı yüzeye tutturulacak şekilde kasmağa oturtulur. "Derinin kaymaması ve iyi yapışması için tülbent veya yumuşak bir bez örtüyle bendir sıkıca sarılır ve bağlanır." (AKDEMİR, 2011: 11) Derinin bir iki gün kuruması beklenir.

Şekil 3.14 Yapıştırma Yöntemi ile Deri Gerilmiş Bendir

Günümüzde kasnağın içine ince bir şambrel yerleştirilerek, pompa yardımı ile şişirilip gerilen bir bendir türü de vardır. Ancak üretimi ve kullanımı pek yaygın değildir.

3.3.2. Vidalı Çubuklarla Germe Yöntemi

Deri, kenarlarından tutularak çembere sarılır. Çember kasnağın üstüne oturtulur. Deri sarılı çemberin üstüne boş bir metal çember daha yerleştirilir. Vidalı çubuklar kasnağa çakılır, kanca şeklinde olan tarafları metal çembere tutturulur. Vidalar sıkıldıkça deri gerilir. Bu yöntemde de derinin bir iki gün kuruması beklenir.

Şekil 3.15 Vidalı Çubuklarla Deri Gerilmiş Bendir

Bazı bendirlerde kasnağın içine yerleştirilmiş vidalar ile germe işlemi yapılmaktadır. Bkz. Şekil 3.6

Şekil 3.16 Kasnak İçine Yerleştirilmiş Vidalı Çubuklarla Deri Gerilmiş Bendir

3.3.3. İplerle Germe Yöntemi

Bu yöntemde çembere gerek yoktur. Uygun ölçülerde ve yuvarlak bir şekilde kesilmiş derinin etrafına, belli aralıklarla ipler bağlanır. Daha sonra bu ipler, kasnağın arka tarafında el tutmacı olarak hazırlanan küçük çaplı bir çembere tutturularak

gerilir ve bağlanır. Islak deri bir iki gün kurumaya bırakılır. Eski bir yöntemdir. Günümüzde çok kullanılmamaktadır.

Şekil 3.17 (Kaynak: Akdemir, 2011: 13) İplerle Deri Gerilmiş Bendir

4. BENDİR ÇALGISININ DİZÜSTÜ ÇALIM TEKNİĞİ

4.1. Bendir Çalgısının Tutuş Biçimleri

Bu çalışmada, bendir çalgısının dizüstünde çalım tekniğı ile icrası ele alınmıştır. Bu teknikle çalınan bendirlerin, kasnak genişliğı, diğerlerinden daha yüksek olmalıdır. Bu sayede çalgı, diz üstünde daha sağlam durur ve bileğimiz bendirin üstünde daha rahat olur. Bu da icracıya çalma kolaylığı sağlar.

Şekil 4.1 Bendirin Kasnağının Görüntüsü

Bendir sol diz üstüne konulur. Sol el bileğı de bendirin üstüne konulur. Sol el bileğı hem enstrümanı tutar hem de tek vuruşlarını gerçekleştirir. Sağ el boşta durur.

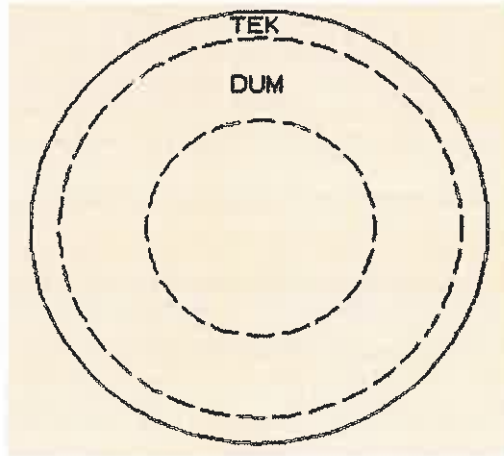

Şekil 4.2 Bendirin Tutuluşu (Önden Görünüşü)

Şekil 4.3 Bendirin Tutuluşu (Yandan Görünüşü)

4.2. Bendir Çalgısında Vuruş Biçimleri

Şekil 4.4 Bendirde Vuruş Yerleri

4.2.1. Düm Vuruşu

Düm vuruşu, sağ elin parmak uçları ile, derinin merkezi ile kenarı arasındaki noktaya vurulur. Sağ kol, yaklaşık olarak göğüs hizasının 10 cm aşağısında durmalıdır. İşaret, orta, yüzük ve serçe parmakları birbirine yanaşık, baş parmak ayırık durmalıdır. El gergin tutulmamalı ve vuruşlar bilekten hareketle yapılmalıdır.

Şekil 4.5 Düm Vuruşu

4.2.2. Tek Vuruşları

Tek vuruşları, sağ ve sol ellerin parmak uçları ile derinin kenarına vurulur. Bu teknikte "fiske" vuruşu da kullanılır. Fiske vuruşu sol el parmaklarının, başparmaktan güç alarak, çalgının kenarına yaptığı tek vuruşudur.

Şekil 4.6 Sağ El İşaret Parmağı ile Tek Vuruşu

Şekil 4.7 Sağ El Yüzük Parmağı ile Tek Vuruşu

Şekil 4.8 Sol El İşaret Parmağı ile Tek Vuruşu

Şekil 4.9 Sol El Yüzük Parmağı ile Tek Vuruşu

Şekil 4.10 Sol El Yüzük Parmağı ile Fiske Tek Vuruşu

4.3. Bendir Çalgısında Usul Notası Yazımı

Usul notası yazımı konusu ile ilgili Türk Müziği teori kitaplarında ve tez çalışmalarında farklı yaklaşımlar vardır. Genel olarak paralel iki çizgiden oluşan bir porte kullanılır.

Şekil 4.11 Usul Notası Yazımında Kullanılan İki Çizgili Porte

H. Sadettin Arel'in "Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri" ve İsmail Hakkı Özkan'ın "Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri" kitaplarında, kuvvetli vuruşlar (düm) üst çizgiye, zayıf vuruşlar (tek) alt çizgiye yazılmıştır ve notaların kuyrukları dışa doğru uzatılmıştır.

Şekil 4.12 (Kaynak: Arel, 1968: 33) Arel ve Özkan'ın Kullandığı Usul Notası

Mustafa Şahin'in "Türk Halk Oyunları Türlerine Göre Asma Davulun İncelenmesi" adlı sanatta yeterlik tezinde de kuvvetli vuruşlar (düm) üst çizgiye,

zayıf vuruşlar (tek) alt çizgiye yazılmıştır ancak notaların kuyrukları içe doğru uzatılmıştır.

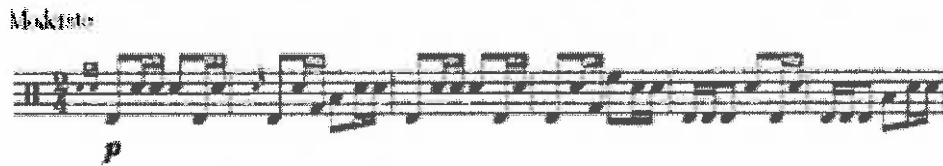
Şekil 4.13 (Kaynak: Şahin, 2009: 91) Mustafa Şahin'in Tezindeki Davul Notası Yazımı

Bortan Oldaç'ın "Geleneksel Türk Müziğinde Var Olan Usullere Göre Asma Davul Çalım Metodu" adlı yüksek lisans tez çalışmasında, güçlü zamanları alt çizgiye, zayıf zamanları ise üst çizgiye yazmıştır.

Şekil 4.14 (Kaynak: Oldaç, 2000: 34) Bortan Oldaç'ın Tezindeki Davul Notası Yazımı

Müslüm Akdemir'in "Bendir Çalgısının Profesyonel İcrasına Yönelik Metodolojik Bir Yaklaşım" adlı sanatta yeterlik tezinde, yukarıdaki örneklerin aksine, beş çizgi ve dört aralıktan oluşan bir porte kullanmıştır.

Şekil 4.15 (Kaynak: Akdemir, 2011: 20) Müslüm Akdemir'in Tezindeki Bendir Notası Yazımı

Bu çalışmada, iki çizgili porte kullanılmaktadır. Daha pest frekanslarda olan "düm" sesini alt çizgiye, daha tiz frekanslarda olan "tek" sesini ise üst çizgiye yazılması tercih edilmektedir. Notaların kuyrukları ise içe doğru yazılacaktır.

Şekil 4.16 Bu Çalışmadaki Bendir Notası Yazımı

4.3.1. Diz Üstünde Bendir Çalım Tekniğinde Kullanılan El İşaretleri, Parmak Numaraları ve Temel Vuruşların Porte Üzerine Gösterilmesi

Bu çalışmada bendir çalgısının diz üstünde çalım tekniği ile icrası kullanılmaktadır.

4.3.1.1. El İşaretleri

Bu çalışmada uluslararası bir ifade olarak kullanılan, sağ el için "R (right)", sol el için "L (left)" işaretleri kullanılmıştır. THM vurmali çalgılarında geleneksel bir vuruş tekniği olarak kullanılan "fiske vuruşu" için de "F" işareti kullanılmıştır.

Bendir çalım tekniğinde kullanılan el işaretleri;

R (right): Sağ el,

L (left): Sol el,

R ve L işaretlerinin önüne gelen sayı ise parmak numarasını yani vuruşun hangi parmak ile yapılacağını gösterir. Tek vuruşları sağ ve sol ellerin parmaklar uçları ile vurulur.(R1 : Sağ el 1. parmak, L3 : Sol el 3. parmak) Düm vuruşu ise sağ elin 1, 2, 3 ve 4 numaralı parmaklarının birbirine yanaşık bir biçimde vurduğu vuruştur. R işareti ile gösterilir, önüne parmak numarası yazılmaz.

F (fiske) : Fiske vuruşu sol el parmaklarının, başparmaktan güç alarak, çalgının kenarına yaptığı tek vuruşudur. (F3 : Sol el 3. parmakla fiske vuruşu)

4.3.1.2. Parmak Numaraları

İşaret parmağı : " 1 "

Orta parmak : " 2 "

Yüzük parmağı : " 3 "

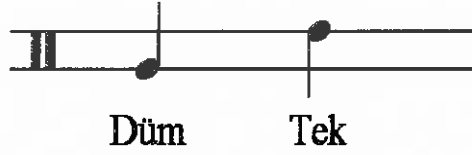
Serçe parmak : " 4 "

Baş parmak : " 5 "

Şekil 4.17 Parmak Numaraları

4.3.1.3. Bendirde Kullanılan Temel Vuruşların Porte Üzerine Gösterilmesi

Şekil 4.18 Temel Vuruşların Portede Gösterilmesi

Çizelge 4. 1 Temel Vuruşlar

R	Düm vuruşu, sağ elle vurulur.
R1	Tek vuruşu, sağ el 1. parmak ile vurulur.
R3	Tek vuruşu, sağ el 3. parmak ile vurulur.
L1	Tek vuruşu, sol el 1. parmak ile vurulur.
L2	Tek vuruşu, sol el 2. parmak ile vurulur.
L3	Tek vuruşu, sol el 3. parmak ile vurulur.
F1	Fiske tek vuruşu, sol el 1. parmak ile vurulur.
F2	Fiske tek vuruşu, sol el 2. parmak ile vurulur.
F3	Fiske tek vuruşu, sol el 3. parmak ile vurulur.
F4	Fiske tek vuruşu, sol el 4. parmak ile vurulur.

4.4. Teknik Alıştırmalar

Bu çalışmada verilen teknik alıştırmalar, ağır tempodan hızlı tempoya doğru yükselerek çalışılmalıdır. Parmak numarası verilmeyen tek vuruşları, bütün parmaklar ile ayrı ayrı çalışılabilir.

4.4.1. Tek Vuruş Çalışması

Sağ ve sol ellerin sırayla yaptığı vuruşlardır.

R R R R R R R R R R R R R R R R

R L3 R L3 R L3 R L3 R L3 R L3 R L3 R L3 R L3 R L3 R L3

R3 L3 R3 L3 R3 L3 R3 L3 R3 L3 R3 L3 R3 L3 R3 L3 R3 L3

R1 L1 R1 L1 R1 L1 R1 L1 R1 L1 R1 L1 R1 L1 R1 L1 R1 L1

R1 L1 R1 L1 R1 L1 R1 L1 R1 L1 R1 L1 R1 L1 R1 L1 R1 L1 R1 L1

F3 F2 F3 F2 F3 F2 F3 F2 F3 F2 F3 F2 F3 F2 F3 F2

F3 2 1 2 3 2 1 2 3 2 1 2 3 2 1 2

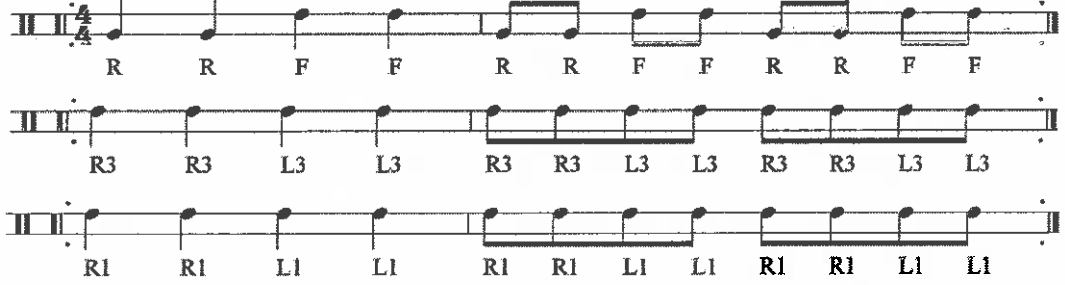
R1 3 1 3 1 3 1 3 1 3 1 3 1 3 1 3 1 3

L1 3 1 3 1 3 1 3 1 3 1 3 1 3 1 3 1 3

Şekil 4.19 Tek Vuruş Çalışması

4.4.2. Çift Vuruş Çalışması

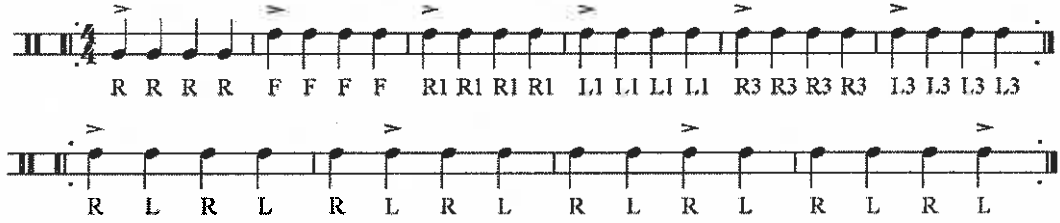
Sağ ve sol ellerin ikişer kez yaptığı sıralı vuruşlardır. (Sağ, sağ, sol, sol)

Şekil 4.20 Çift Vuruş Çalışması

4.4.3. Vurgu Çalışması

Üzerine konulan notanın daha kuvvetli çalınması gerektiğini gösteren işarette vurgu işareti denir. Bu sayede istenilen ifade ortaya çıkar.

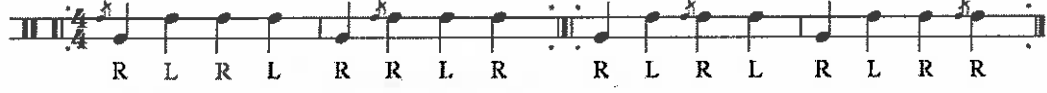
Şekil 4.21 Vurgu Çalışması

4.4.4. Çarpma Çalışması (Ön Vuruş, Ön Nota)

Asıl notanın önüne gelen süsleme vuruşudur. Çarpma çalışmasının, tekli, ikili ve üçlü örnek alıştırmaları aşağıda verilmiştir.

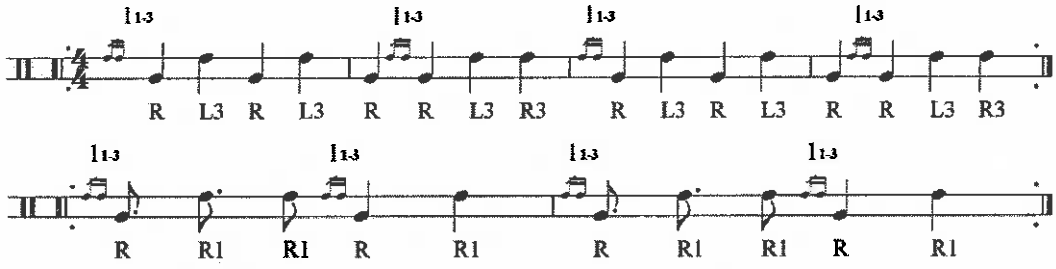

4.4.4.1. Tekli Ön Vuruş Çalışması

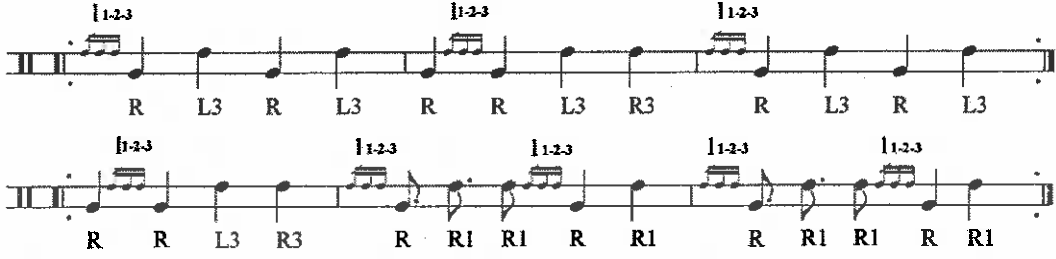
Şekil 4.22 Tekli Ön Vuruş Çalışması

4.4.4.2. İkili Ön Vuruş Çalışması

Şekil 4.23 Çiftli Ön Vuruş Çalışması

4.4.4.3. Üçlü Ön Vuruş Çalışması

Şekil 4.24 Üçlü Ön Vuruş Çalışması

4.4.5. Koordinasyon Çalışmaları

Koordinasyon, uyum içinde yapılan hareket, eş güdümlü anlamlarına gelir. İcracının çalgıdaki hakimiyetini arttırmak için gerekli çalışmalardır.

Şekil 4.25 Koordinasyon Çalışması

Şekil 4.25 Koordinasyon Çalışması

4.4.5.1. Dörtleme Çalışması

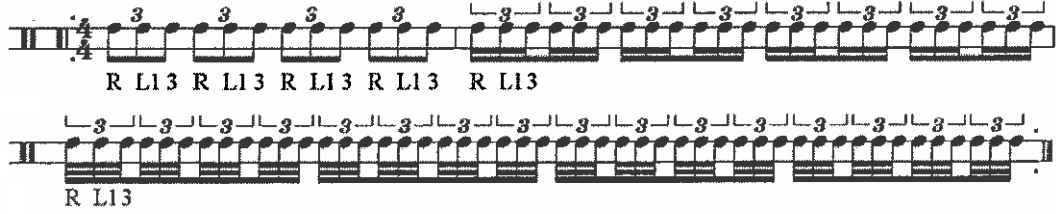
Şekil 4.26 Dörtleme Çalışması

Şekil 4.26 Dörtleme Çalışması

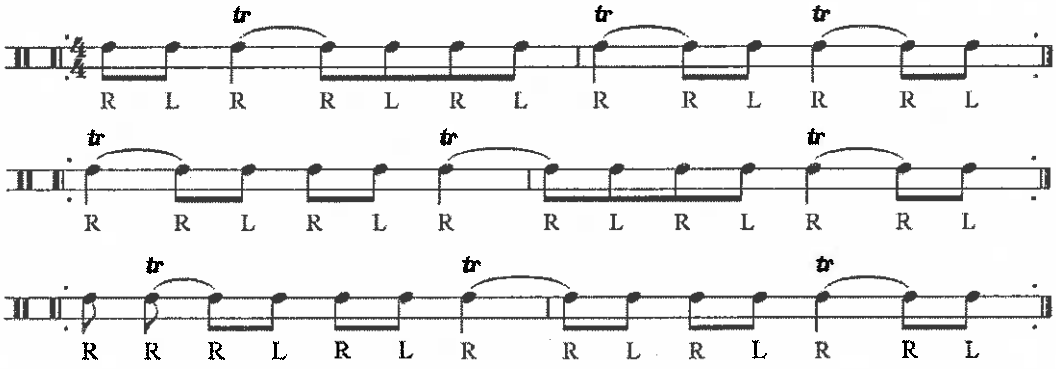
4.4.6.2. Üçleme Tarama Tekniği

Sağ el, sol elin birinci parmağı ve sol elin üçüncü parmağı ile oldukça hızlı bir şekilde yapılan sıralı üçleme vuruşlarıdır.

Şekil 4.29 Üçleme Tarama Tekniği

4.4.6.3. Tarama Alıştırmaları

Şekil 4.30 Tarama Alıştırmaları

5. TÜRK HALK MÜZİĞİ RİTİMLERİNİN BENDİR İLE İCRASI

THM geleneğinde vurmali çalgılar genel olarak oyun (halay, bar, zeybek, karşılama, oyun havası v.b) müziklerinde kullanılmıştır. Yörelere bakıldığında en yaygın kullanılan vurmali çalgılarımız, başta davul, koltuk davulu, kaşık ve darbukadır. Bendir genel olarak, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da dini musikide kullanılan, özellikle Ege, Marmara Bölgeleri başta olmak üzere diğer bölgelerde ise kadınların eğlence müziğinde kullandığı vurmali bir çalgımızdır. Genel olarak sol el ile tutulup, her iki elin parmak uçları ile çalındığı görülür.

Bendirin günümüzdeki çalım şekli ve THM eserlerinde kullanılmasının yaygınlaşması Türkiye Radyo Televizyon Kurumu ile başlamıştır. TRT İstanbul Radyosu Türk Halk Müziği vurmali çalgılar sanatçısı Celal Özsarı, 31.03.2019 tarihinde yapılan görüşmede bu konuyu şu şekilde anlatmıştır:

Daha önceleri TRT' de, türkülere darbuka ile eşlik ediyorduk. Darbuka her türküye yakışmıyordu, daha çok hareketli türkülere yakışıyordu. 1981-82 yıllarında, Nida Tüfekçi hocamızın isteği ile Ali İhsan Yılmaz ile birlikte, Karaköy'de çalgı aleti yapımcısı olan Hasan Usta'ya, otuz üç santimetre çapında bendir yaptırıldı. TRT'de ilk defa bendiri ben ve Ali İhsan Yılmaz kardeşim kullanmaya başladık. Sanatçı arkadaşlarımız ve hocalarımızın da hoşuna gitti. Zamanla geliştirmeye çalıştık. Özsarı, Aktaran: Yaşar Erdoğan (2019).

Bendir çalgısı, icra edilirken akortlanması gereken bir çalgıdır. Akort edilmez ise orkestra içinde uyumsuz bir duyum oluşur. Bendir genelde eşlik edilen eserin karar sesine ya da eserin dizi, ayak veya makam özelliğine göre, güçlü perdesine akortlanması gerekir. "Bendir" in akordunu genel olarak, parçanın karar sesine

çekerdik. Çok pest ya da tiz tınıyor ise, üçlüsüne ya da beşlisine çekerdik." Özsarı, Aktaran: Yaşar Erdoğan (2019).

Türk Halk Müziği usullerinin vurmali çalgılar ile icrası, yöresel özellikler ve farklılıklar göstermektedir. Bu farklı usul kalıpları, TRT THM repertuarında yer alan eserlerin ilgili bölümlerinden örnekler verilerek açıklanmaktadır.

Muzaffer Sarısözen "Türk Halk Musikisi Usulleri" adlı kitabında THM usullerinin sınıflandırılmasını şu şekilde açıklamıştır:

Kırkhava'ları notaya alırken görüyoruz ki, bunlardan bir kısmı Klâsik Türk Musikisi'nin (Şark Musikisi'nin) bir kısmı da Garb Musikisi'nin ana usullerine benzemektedir. Bunlardan ayrı olarak, her iki musikideki klâsik usullerle yazılmayan orjinallerde vardır.

Bu duruma göre, halk müziği usullerini tesbit ederken, Garb Musikisi usullerine uyanları, Şark Musikisi usulleriyle yazılabilenleri ve her iki musikide yeri olamayanları ayrı ayrı gruplandırmak, ilk akla gelen tasnif şekli gibi gözüktürse de, elde bulunan çeşitli usulleri, bir tablo halinde göz önüne serdiğimizde, Bunları gelişi-güzel bir halde teşekkül etmeyip başlıca esaslara dayandığı anlaşılmaktadır. Buna göre , Türk Halk Musikisi usullerini tesbit ederken, Doğu'yu, Batı'yı hesaba katmadan doğrudan doğruya kendi bünyesini incelemek suretiyle bir tasnif yoluna gidişle en sağlam sonucu elde edeceğimiz, açıkça anlaşılmış oluyor.

Türk Halk Musikisi usullerini kendi bünyesinin icaplarına göre tasnif edince, bu usullerin başlıca üç esasa dayandığını görüyoruz :

- 1 - Ana Usuller ve üçerli şekilleri
- 2 - Birleşik Usuller
- 3 - Karma Usuller" (SARISÖZEN, 1962: 5)

Çizelge 5. 1 Türk Halk Müziği Usulleri

TÜRK HALK MÜZİĞİ USULLERİ		
Ana Usuller ve Üçerli Şekilleri	Birleşik Usuller	Karma Usuller
1- İki Zamanlı Ana Usuller ve Üçerli Şekilleri 2- Üç Zamanlı Ana Usuller ve Üçerli Şekilleri 3- Dört Zamanlı Ana Usuller ve Üçerli Şekilleri	1- Birleşik Beşli Usuller 2- Birleşik Altılı Usuller 3- Birleşik Yedili Usuller 4- Birleşik Sekizli Usuller 5- Birleşik Dokuzlu Usuller	On Zamanlı ve Daha Büyük Karma Usuller

5.1. Ana Usuller

"Türk Halk Musikisi usullerinin temelini teşkil eden "Ana Usuller" iki, üç dört vuruşlarla bunların üçerli şeklidir. Bu usullerden iki ve dört vuruşlarla bunların üçerli şekilleri çok, üçlülerle üçlülerin üçerli şekli azdır. (SARISÖZEN, 1962: 8)

5.1.1. İki Zamanlı Ana Usuller

İki zamanlı ana usuller, genel olarak oyun havası türündeki türkülerde karşımıza çıkar. Muzaffer Sarısözen "Türk Halk Musikisi Usulleri" adlı kitabında bu konuyu şu şekilde açıklamaktadır:

İkili ana usullere çok defa oyun havası olarak rastlıyoruz. Bunların bölge bölge bazı adlar alması, usul yönünden, önemli gibi gözükmemektedir. Söz gelişi, Sivas'ta "Şıkırdım Havası" denilince ikili usullerden başka şey anlaşılmaz. Tokat dolaylarında ikili enstrümantal birçok oyun havası vardır. Bunların hepsinin adı da "Sağma" veya "Zahma" dır. Kuzey Anadolu'nun Trabzon, Giresun, Ordu ve dolaylarında "Metelik", "Kol Bastı", sazla çalınan ikili oyun havalarının adıdır.

Silifke'nin Yoğurdu

♩ = 92

R L32 1R3 L3 R L32 1R3 L3 R L32 1R3 L3 R L32 1R3 L3

R L32 1R3 L3 R L32 1R3 L3

Şekil 5.7 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1657) Örnek Türkü

Özellikle Teke Yöresi ve Ege Bölgesi türkülerinde, örnekte verilen ritim kalıbı çok kullanılır. Bkz. Şekil 5.8

Şekil 5.8 İki Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 3

Tahtalıkta Galbır Var

♩ = 80

R R1 L3 R L3 R1 R R1 L3 R L3 R1 R R1 L3 R L3 R1

R R1 L3 R L3 R1 R R1 L3 R L3 R1 R R1 L3 R L3 R1

R R1 L3 R L3 R1 R R1 L3 R L3 R1 R R1 L3 R L3 R1

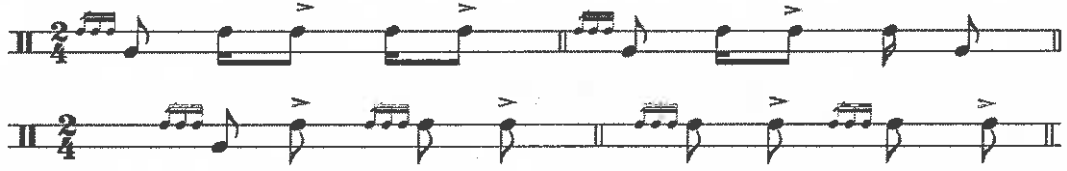
R R1 L3 R L3 R1 R R1 L3 R L3 R1 R R1 L3 R L3 R1

R R1 L3 R L3 R1 R R1 L3 R L3 R1

R R1 L3 R L3 R1 R R1 L3 R L3 R1

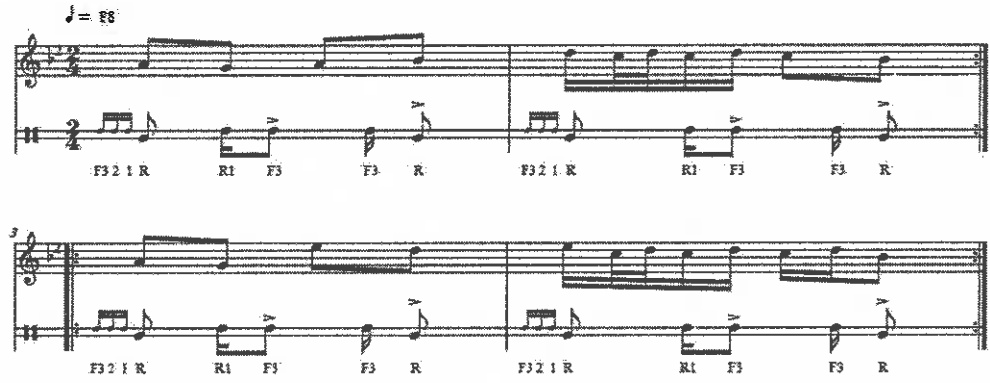
Şekil 5.9 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3298) Örnek Türkü

Kırşehir, Keskin, Niğde ve dolaylarındaki oyun havalarında, halay türkülerindeki gibi ritmik kalıplar da kullanılır. Bkz. Şekil 5.10

Şekil 5.10 İki Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 4

Yabandan Gel

Şekil 5.11 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 540) Örnek Türkü

İki zamanlı usuller için verilen örnekler, dört zamanlı usullerde de icra edilebilir. Dört zamanlı bir ölçü içinde, iki tane iki zamanlı usul çalınır.

Menevşe Koymuşlar Gülün Adını

Şekil 5.12 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1740) Örnek Türkü

Adam Ağlatan Oldum

♩ = 72

R F3 R F3 R F3 R F3 R F3 R F3 R F3 R F3

R F3 R F3 R F3

Şekil 5.23 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2981) Örnek Türkü

5.1.1.1. İki Zamanlı Ana Usullerin Üçerli Şekilleri

İki vuruşlu ana usullerin, her vuruşunun üç zamana ayrılması ile oluşan altılı usullerdir.

"Burada bir nokta üzerine ilgi çekmek istiyoruz ki o da, "Altılı Usul denilince, yalnız ikili ana usulün üçerli şeklinin anlaşılmasıdır. İleride göreceğimiz "Birleşik Altılı" larla bunları karıştırmamak lazımdır." (SARISÖZEN, 1962: 18)

Altılı usullerin, en genel icrası aşağıda yazıldığı gibidir.

6/8

R F3 R F3 R F3 R F3 R F3 R F3

Şekil 5.24 Altı Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği I

Bayırda Gezen Bacılar

♩ = 86

F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3

Şekil 5.25 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 583) Örnek Türkü

Orta Anadolu'dan doğuya gidildikçe altılı usullerin çoğaldığı görülür. İlk kısmı ikili ana usulle başlayıp hoplatma kısmında altılıya geçen halay ve bar havaları, iki zamanlı ana usul ve üçerli şeklini göstermede önemli örneklerdir.

Köy Halayı

$\text{♩} = 52$
-Ağırlama-

F3 2 1 R R1 F3 R F3 F3 2 1 R R1 F3 R F3 F3 2 1 R R1 F3 R F3

F3 2 1 R R1 F3 R F3 F3 2 1 R R1 F3 R F3 F3 2 1 R R1 F3 R F3 F3 2 1 R R1 F3 R F3

F3 2 1 R R1 F3 R F3 F3 2 1 R R1 F3 R F3 F3 2 1 R R1 F3 R F3

-Hoplatma-

F3 2 1 R R1 F3 R F3 F3 2 1 R R1 F3 R F3 F3 2 1 R R1 F3 R F3 F3 2 1 R R1 F3 R F3

F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3

Şekil 5.26 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 15) Örnek Türkü

Gelzeri

$\text{♩} = 108$
-Orta-

F3 2 1 R F3 R R1 F3 2 1 R F3 R R1 F3 2 1 R F3 R R1 F3 2 1 R F3 R R1 F3 2 1 R F3 R R1

-Hız-

F3 2 1 R F3 R R1 F3 2 1 R R1 F3 R R1 F3 2 1 R R1 F3 R R1 F3 2 1 R R1 F3 R R1

Şekil 5.27 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 16) Örnek Türkü

Erzurum, Erzincan, Bayburt ve dolayları başta olmak üzere, doğu yörelerinde kullanılan karakteristik bir icra vardır. Özellikle, Erzurum halay ve barları denilince, bu ritim kalıbı akla gelir. Bkz. Şekil 5.29

Uzun Dere

$\text{♩} = 96$

R F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R R1 F3

Şekil 5.28 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 393) Örnek Türkü

R F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R R1 F3

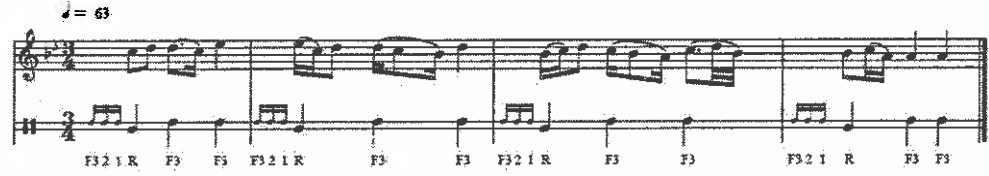
Şekil 5.29 Altı Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 2

5.1.2. Üç Zamanlı Ana Usuller

"Üç vuruşlu ana usuller memleketin her tarafında rastlanmaktaysa da bunların çoğunluk tuttuğu bölge, Güney-Doğu, Kuzey-Doğu'dur. Ağır üçlüler, Gaziantep, Urfa ve Elazığ'da hareketli olanlar Kuzey-Doğu'nun Muş ve Kars dolaylarında bulunmaktadır." (SARISÖZEN, 1962: 24)

Üç zamanlı türküler genel olarak, birinci zaman kuvvetli, ikinci ve üçüncü zamanlar ise daha hafif vurgular ile icra edilir.

Koyun Gelir Yata Yata (Gelin Ayşe)

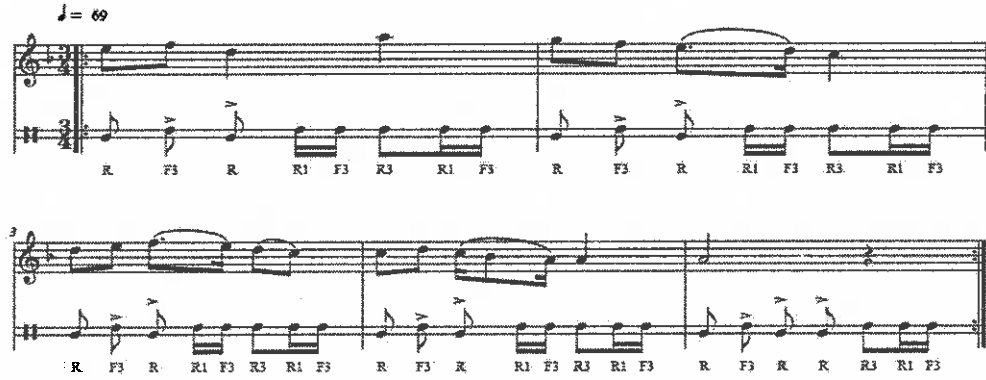
Şekil 5.30 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 605) Örnek Türkü

Şekil 5.31 Üç Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 1

Eserlerin ritmik tartımlarına ve konularına dikkat edildiğinde, çalgı ile icrasındaki kalıplar farklılık gösterir. Örneğin, bir ağıt olan "Gelin Ayşe", sade ve geniş icra edilirken, bir kahramanlık türküsü olan "Osman Paşa" eseri, daha velveleli ve kuvvetli icra edilir

Osman Paşa

Şekil 5.32 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 452) Örnek Türkü

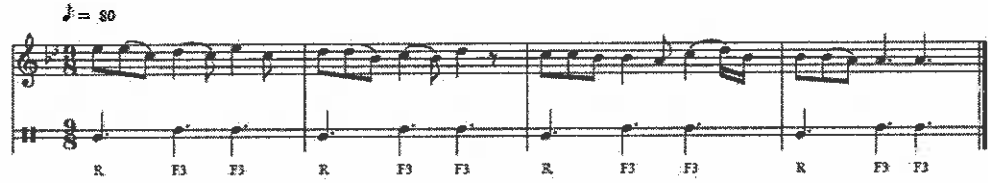
Şekil 5.33 Üç Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 2

5.1.2.1. Üç Zamanlı Ana Usullerin Üçerli Şekilleri

Üç zamanlı ana usullerin, her vuruşunun üç zamana ayrılması ile oluşan dokuzlu usullerdir. "Ancak üçer üçer sayılabilen bu çeşit dokuzluların, zeybek, karşılama gibi, "Birleşik Dokuzlu" larla ilgisi yoktur." (SARISÖZEN, 1962: 31)

"Gelin Ayşe" türküsünün Sivas yöresinde, dokuz zamanlı yazıldığı görülmektedir.

Gelin Ayşe

Şekil 5.34 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 605) Örnek Türkü

Şekil 5.35 Dokuz Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 1

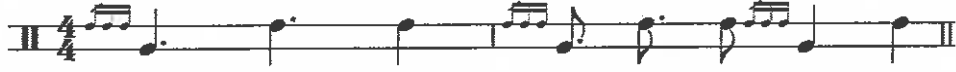
5.1.3. Dört Zamanlı Ana Usuller

"Dört Vuruşlu Ana Usuller, halk musikisinde geniş bir yer tutmaktadır. Dört vuruşlulara memleketin her tarafında rastlanmaktadır." (SARISÖZEN, 1962 : 35)

Türk Halk Müziği eserlerinin ölçülendirilmesinde söz unsuru çok önemli bir etkidir. Eserler notaya alınırken, heceler bölünmemesine dikkat edilir. Ağır bir türkü de, bir oyun havası da aynı usulde yazılabilir. Türk Halk Müziği usullerinin

vurmali çalgılar ile icrasında, eserlerin konusu (ağıt, deyiş, oyun havası v.b) ve yöresel çalım farklılıkları çok önemlidir.

Genel olarak ağır türkülerde, çok sade ve geniş usuller ya da iki tane iki zamanlı usulün birleşmesiyle oluşan kalıplar kullanılır.

Şekil 5.36 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 1

Taşa Verdim Yanımı

$\text{♩} = 70$

Şekil 5.37 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 764) Örnek Türkü

İki zamanlı usullere verilen tüm ritim kalıbı örnekleri, konusuna ve yöresel özelliklerine göre, dört zamanlı türkülerde de icra edilebilir. Dört zamanlı bir ölçünün içinde, iki tane iki zamanlı usul çalınır.

Güzel Ne Güzel Olmuşsun

♩ = 50

F3 2 1 R F3 F3 F3 2 1 R F3

F3 2 1 R F3 F3 F3 2 1 R F3 F3 2 1 R F3 F3 F3 2 1 R F3

Şekil 5.38 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 602) Örnek Türkü

Urfa ve Elazığ başta olmak üzere, Güneydoğu ve Doğu bölgelerimizde ve İstanbul türkülerinde, Klasik Türk Müziği'nde "Düyek" diye adlandırılan usulün yaygın olarak icra edildiği görülmektedir. Bkz. Şekil 5.39

Şekil 5.39 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 2

Kar mı Yağmış Şu Harput'un Başına

♩ = 56

F3 2 1 R F3 F3 R F3 F3 2 1 R F3 F3 R F3 F3 2 1 R F3 F3 R F3

F3 2 1 R F3 F3 R F3 F3 2 1 R F3 F3 R F3 F3 2 1 R F3 F3 R F3

Şekil 5.40 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2724) Örnek Türkü

Urfahyam Ezelden

$\text{♩} = 56$

The image shows three systems of musical notation for the piece 'Urfahyam Ezelden'. Each system consists of a treble clef staff with a key signature of one flat (B-flat) and a 4/4 time signature. The tempo is marked as $\text{♩} = 56$. Below each staff, there is a line of rhythmic notation using letters: 'F' for eighth notes, 'R' for quarter notes, and 'S' for sixteenth notes. The first system has 12 measures, the second has 12 measures, and the third has 6 measures. The rhythmic notation for the first system is: F3 2 1 R F3 F3 R F3 F3 2 1 R F3 F3 R F3 F3 2 1 R F3 F3 R F3 F3 2 1 R F3 F3 R F3. The second system has the same rhythmic notation. The third system has: F3 2 1 R F3 F3 R F3 F3 2 1 R F3 F3 R F3.

Şekil 5.45 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1137) Örnek Türkü

Halk tarafından adına "Çiftetelli" denilen oyun havalarında, çalınan özel bir ritim kalıbı vardır. Örnek olarak verilen "Kadifeden Kesesi" adlı eser, iki zamanlı yazılmışsa da iki zamanlı iki ölçüde bir tane dört zamanlı ritim kalıbı icra edilir. Bkz. Şekil 5.46 ve Şekil 5.47

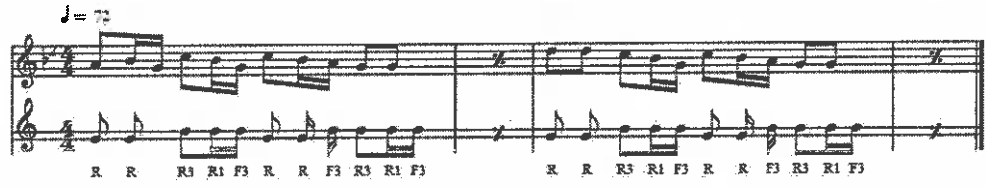
The image shows a single line of musical notation in 4/4 time, consisting of four measures. The notes are: quarter note G4, quarter note A4, quarter note B4, quarter note C5. The second measure has a quarter note G4, quarter note A4, quarter note B4, quarter note C5. The third measure has a quarter note G4, quarter note A4, quarter note B4, quarter note C5. The fourth measure has a quarter note G4, quarter note A4, quarter note B4, quarter note C5. The notation is written in a single staff with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat).

Şekil 5.46 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 4

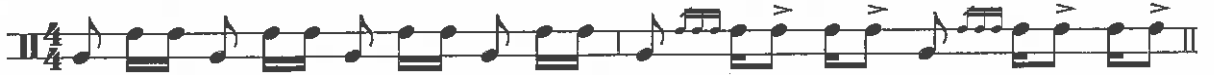

**Aşağıdan Geliyor Türkmen Goyunu
(Tiridine Bandım)**

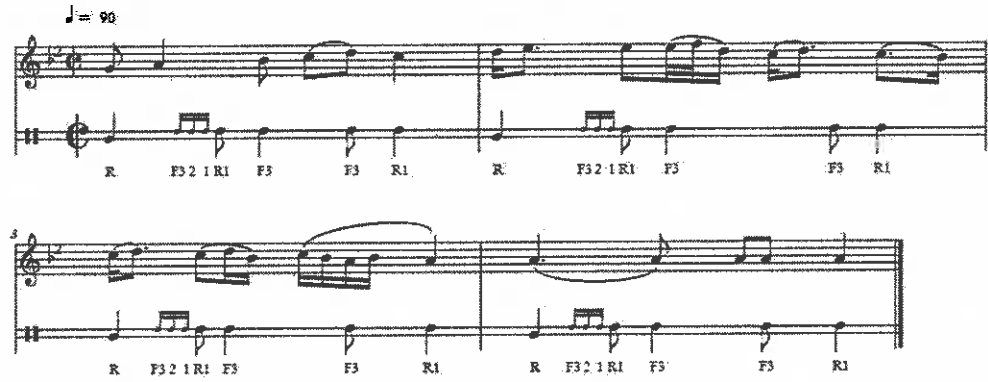
Şekil 5.49 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 432) Örnek Türkü

Bu ritim kalıplarıyla icra edilen eserler, genelde orta hızda çalınan eserlerdir. Daha hızlı icra edilen türkülerde, farklı usuller de kullanılmaktadır. Aynı türkünün içinde, tüm bu usullerin bir arada çalındığı da görülür. Bkz. Şekil 5.50

Şekil 5.50 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 6

Eğrem de Büğrem

Şekil 5.51 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3047) Örnek Türkü

Estireyim mi

$\text{♩} = 100$

R R R3 R1 F3 R R R3 R1 F3 R R R3 R1 F3 R R R3 R1 F3

R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3

Şekil 5.52 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1026) Örnek Türkü

Dört zamanlı yazılmış hızlı halaylar, iki zamanlılara verdiğimiz örnekler gibi icra edilir. Bir ölçüde iki tane iki zamanlı usul çalınır. Bkz. Şekil 5.53

Şekil 5.53 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 7

Toyular

$\text{♩} = 116$

R R1 F3 R F3 R R1 F3 R R3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R R3

R R1 F3 R F3 R R1 F3 R R3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R R3

Şekil 5.54 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1675) Örnek Türkü

Doğu ve Güneydoğu bölgelerimizde icra edilen daha ağır türkülerde, bendir çalgısı ile genel olarak aşağıdaki kalıplar kullanılır.

Bingöl Dört Dağ İçinde (Deliley)

♩ = 92

The musical score for "Bingöl Dört Dağ İçinde (Deliley)" is written in 4/4 time with a tempo of 92. It consists of two systems of music. Each system has a vocal line (treble clef) and a drum line (bass clef). The drum line uses a simplified notation where 'R' represents a quarter note, 'F3' represents a dotted quarter note, and 'R.' represents a half note. The first system has two measures, and the second system has two measures. The drum line notation for the first system is: R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3 R F3. The drum line notation for the second system is: R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3 R F3.

Şekil 5.55 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3555) Örnek Türkü

The musical score for "Şekil 5.56 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 8" is written in 4/4 time. It consists of a single line of music with a drum line (bass clef) and a vocal line (treble clef). The drum line uses a simplified notation where 'R' represents a quarter note, 'F3' represents a dotted quarter note, and 'R.' represents a half note. The drum line notation is: R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3 R F3.

Şekil 5.56 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 8

Kara Köprü Narlıktır

♩ = 83

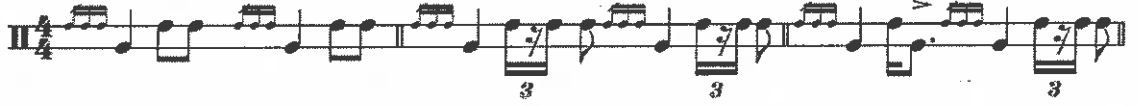
The musical score for "Kara Köprü Narlıktır" is written in 4/4 time with a tempo of 83. It consists of two systems of music. Each system has a vocal line (treble clef) and a drum line (bass clef). The drum line uses a simplified notation where 'R' represents a quarter note, 'F3' represents a dotted quarter note, and 'R.' represents a half note. The first system has two measures, and the second system has two measures. The drum line notation for the first system is: F3 2 1 R R1 R1 F3 2 1 R R1 F3 2 1 R R1 R1 F3 2 1 R R R1. The drum line notation for the second system is: F3 2 1 R R1 R1 F3 2 1 R R1 F3 2 1 R R1 R1 F3 2 1 R R R1.

Şekil 5.57 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1726) Örnek Türkü

The musical score for "Şekil 5.58 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 9" is written in 4/4 time. It consists of a single line of music with a drum line (bass clef) and a vocal line (treble clef). The drum line uses a simplified notation where 'R' represents a quarter note, 'F3' represents a dotted quarter note, and 'R.' represents a half note. The drum line notation is: R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3 R F3.

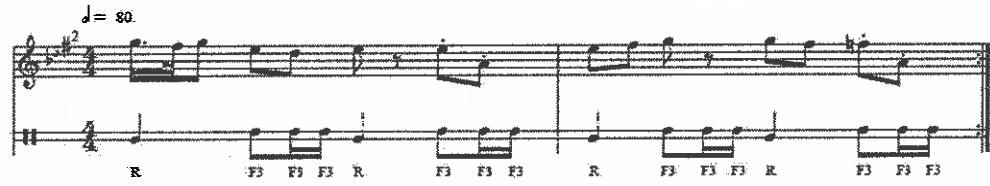
Şekil 5.58 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 9

Kırşehir, Kırıkkale, Keskin ve dolaylarında, bir çok dört zamanlı ağır halay ve türkü, genel olarak aşağıdaki ritim kalıpları ile icra edilir.

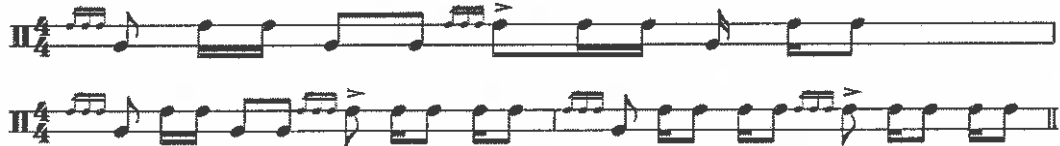
Şekil 5.59 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 10

Köprüden Geçti Gelin

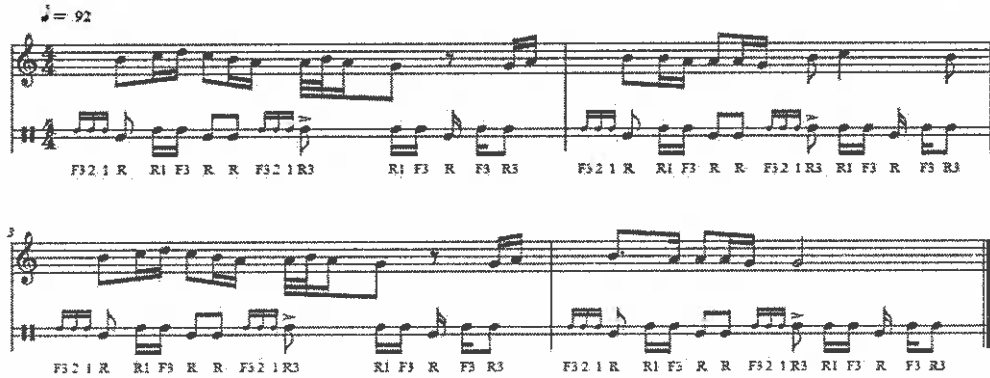
Şekil 5.60 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3251) Örnek Türkü

Kars, Ardahan, Iğdır ve Azerbaycan dolaylarında dört zamanlı yazılmış türkülerde icra edilen "Yalı" adında özel bir ritim kalıbı vardır. Ezginin ritmik yapısına göre farklı çeşitlemeler ile icra edilir.

Şekil 5.61 Dört Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 11

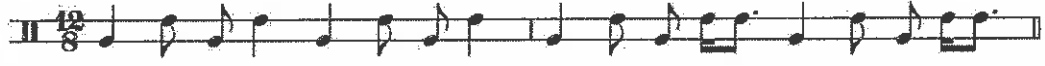
Mahleden Geçen Oğlan

Şekil 5.62 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3490) Örnek Türkü

5.1.3.1. Dört Zamanlı Ana Usullerin Üçerli Şekilleri

Dört Zamanlı Ana Usullerin, her vuruşunun üç zamana ayrılmasıyla oluşan on ikili usullerdir. İki zamanlı ana usullerin üçerli şekillerine verdiğimiz ritim kalıpları, dört zamanlı ana usullerin üçerli şekillerinde de kullanılır.

Şekil 5.63 On İki Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 1

On ikili usuller en çok Kars, Ardahan, Iğdır ve Azerbaycan türkülerinde karşımıza çıkar. Bu türküler genel olarak aşağıdaki ritim kalıplarıyla icra edilir.

Şekil 5.64 On İki Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği 2

Bahçalarda Barım Var

$\text{♩} = 120$

F3 2 1 R R1 F3 R F3 F3 2 1 R3 R1 F3 R F3 F3 2 1 R R1 F3 R F3 F3 2 1 R3 R1 F3 R F3

F3 2 1 R R1 F3 R F3 F3 2 1 R3 R1 F3 R F3 F3 2 1 R R1 F3 R F3 F3 2 1 R3 R1 F3 R F3

F3 2 1 R R1 F3 R F3 F3 2 1 R3 R1 F3 R F3

Şekil 5.65 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2879) Örnek Türkü

5.2. Birleşik Usuller

Birleşik Usuller, ana usullerin bir araya gelmesi ile oluşan usullerdir. Türk Halk Müziği'nin önemli zenginlik ve farklılıklarından biridir.

5.2.1. Birleşik Beşli Usuller

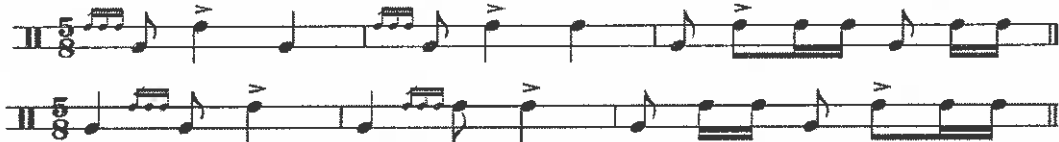
İki ve üç vuruşlu ana usullerin birleşmesinden oluşan beşli usuller, iki farklı düzümde görülür.

1 - 3 + 2 (A)

2 - 2 + 3 (B)

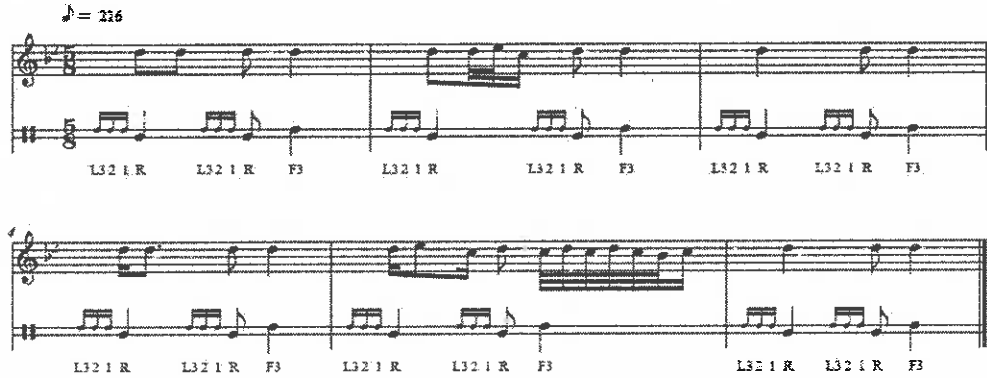
"Birleşik Beşli Usuller, Sivas ve Gaziantep dolaylarından başlar, doğuya gidildikçe çoğalır. Erzurum, Erzincan, Kars dolaylarında çok yaygın olan bu usule "Sümmani Ağzı" derler." (SARISÖZEN, 1962: 54)

Beş zamanlı birleşik usuller genel olarak, aşağıdaki ritim kalıpları ile icra edilir.

Şekil 5.66 Birleşik Beşli Ritim Kalıbı Örneği 1

Ben Razi Değilem Hicrana Gama

Şekil 5.67 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3981) Örnek Türkü

Dama Attım Deynekleri

♩ = 196

R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3

R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3

Şekil 5.68 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 588) Örnek Türkü

Hani Benim Yemenim

♩ = 160

R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R R1 F3

R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3

Şekil 5.69 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 293) Örnek Türkü

On zamanlı karma usul ile yazılan bazı türküler de, beş zamanlı türküler gibi icra edilir. On zamanlı bir ölçü içinde iki tane beş zamanlı usul çalınır. Bkz. Şekil 5.70

Şekil 5.70 On Zamanlı Ritim Kalıbı Örneği

Geldim Şu Aleml İslah Edeyim

♩ = 160

R L3 2 1 R F3 R L3 2 1 R F3 R L3 2 1 R F3 R L3 2 1 R F3

R L3 2 1 R F3 R L3 2 1 R F3 R L3 2 1 R F3 R L3 2 1 R F3

Şekil 5.71 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1469) Örnek Türkü

"Köroğlu Çeşitlemesi" ya da "Köroğlu Yiğitlemesi" diye adlandırılan, kahramanlık türkülerinde kullanılan ritim kalıbı şöyledir.

Benden Selam Olsun (Köroğlu Çeşitlemesi)

♩ = 220

R R1 L3 L3 R R1 L3 R R1 L3 R R R1 L3 R R1 L3 L3 R R1 L3 R R1 L3 R R R1 L3 R R1 L3 L3 R R1 L3 R R1 L3 R R R1 L3 R R1 L3 L3 R R1 L3 R R1 L3 R R R1 L3

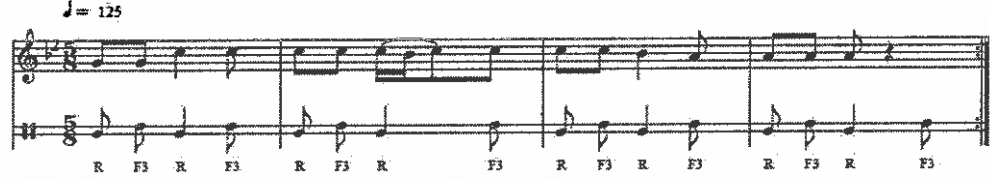
Şekil 5.72 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 374) Örnek Türkü

Şekil 5.73 Birleşik Beşli Ritim Kalıbı Örneği 2

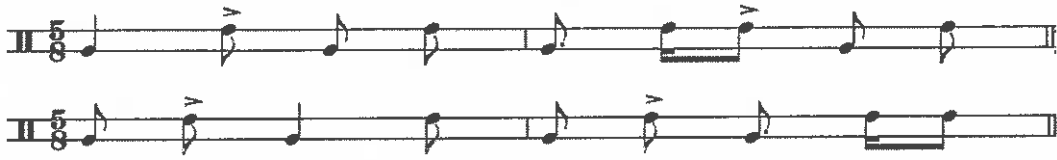

Karadeniz Bölgesi'ndeki beş zamanlı yazılmış bazı türküler, aşağıda yazılan ritim kalıplarıyla icra edilir. Bkz. Şekil 5.75

Yol Gider mi Gider mi de Bizim Büyük Limana

Şekil 5.74 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2365) Örnek Türkü

Şekil 5.75 Birleşik Beşli Ritim Kalıbı Örneği 3

5.2.2. Birleşik Altılı Usuller

Dört ve iki vuruşlu ana usullerin ya da iki tane üç vuruşlu ana usulün birleşmesinden oluşan usullerdir.

1 - 4+2 (A)

2 - 3+3 (B)

"Türkü mısralarından sonra, eklenti olarak gelen, "Huriyem", "Loy loy", "Gülüm Yar" gibi sözlerle, mısradaki son sözcüğün tekrarlanması, müzikte iki vuruşlu bir zamanın artmasına sebep oluyor." (SARISÖZEN, 1962: 60)

Birleşik altılı usullerin (A) düzümü, genel olarak oyun havası ve halay türkülerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu türküler, yörenin genel usul özelliklerine uygun olarak icra edilir. Mısraların sonuna eklenti olarak gelen sözcüklerde, sözcüğün ritmik tartımına göre, uygun ritim kalıbı da kullanılır. Bkz. Şekil 5.76

Başındaki Puşu mudur

♩ = 60

L S I R R1 R1 L S I R R1 R1 L S I R F3 L S I R R1 R1 L S I R R1 R1 L S I R F3

L S I R R1 R1 L S I R R1 R1 L S I R

Şekil 5.76 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 637) Örnek Türkü

Şekil 5.77 Birleşik Altılı Ritim Kahbı Örneği 1

İki tane üç zamanlı ana usulün birleşmesiyle meydana gelen (B) düzümü de aşağıdaki örnek kalıplar gibi icra edilir.

Bitlis'te Beş Minare

♩ = 120

F S I R F3 R1 F3 R F3 F S I R F3 R1 F3 R F3

F S I R F3 R1 F3 R F3 R1 F3 R F3 R F3 R1 F3 R F3

Şekil 5.78 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2226) Örnek Türkü

Şekil 5.79 Birleşik Altılı Ritim Kalıbı Örneği 2

Mihricanmı deydi

$\text{♩} = 120$

R R1 F3 R3 R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R3 R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R3 R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R3 R1 F3 R F3 R1 F3

Şekil 5.82 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 613) Örnek Türkü

"Yedi Vuruşlu Birleşik Usuller, yurdun her tarafında vardır. Sür'atli yedililerin başlıca toplandığı bölge, Trabzon, Rize ve dolaylarıdır." (SARISÖZEN, 1962 : 66)

R F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3

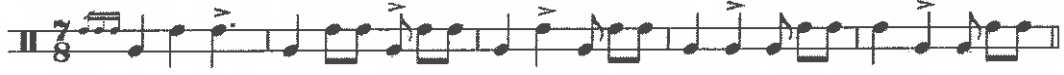
Şekil 5.83 Birleşik Yedili Ritim Kalıbı Örneği 2

Çay Elinden Öteye

$\text{♩} = 194$

R F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3

Şekil 5.84 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1765) Örnek Türkü

Şekil 5.85 Birleşik Yedili Ritim Kalıbı Örneği 3

Ah Dağlar Serin Dağlar

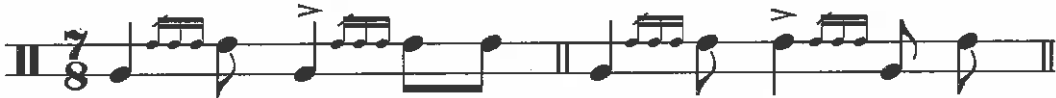
♩ = 230

R R1 F3 R F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R F3 R F3 F3

R R1 F3 R F3 R R1 F3 R F3 R F3 R F3 R F3

Şekil 5.86 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 382) Örnek Türkü

Yedi zamanlı birleşik usullerin hızlı olanlarına, Rumeli türkülerinde de çokça rastlanmaktadır. Rumeli türkülerinde yukarıda verilen örnekler kullanılırken, daha süslemeli ve velveleli kalıplar da icra edilir. Hızlı Rumeli türkülerinde çoğunlukla, yedi zamanlı birleşik usullerin (A) düzumüne rastlanmaktadır. Bkz. Şekil 5.87

Şekil 5.87 Birleşik Yedili Ritim Kalıbı Örneği 4

Rodop Dağları Be Pakize'm

$\text{♩} = 200$

R L32 1R1 R L32 1R1 F3 R L32 1R1 R L32 1R1 F3 R L32 1R1 R L32 1R1 F3

R L32 1R1 R L32 1R1 F3 R L32 1R1 R L32 1R1 F3 R L32 1R1 R L32 1R1 F3

R L32 1R1 R L32 1R1 F3 R L32 1R1 R L32 1R1 F3

Şekil 5.88 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2648) Örnek Türkü

5.2.4. Birleşik Sekizli Usuller

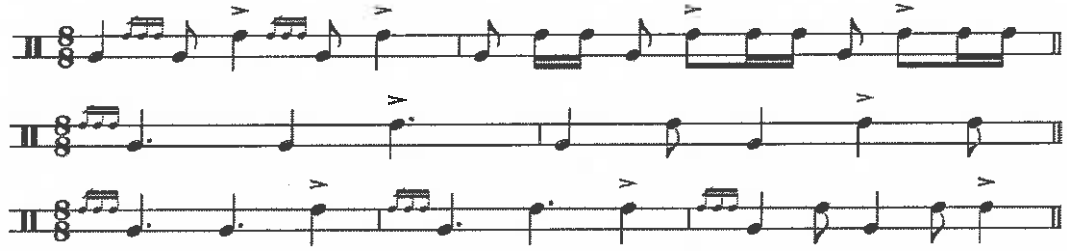
İkili ve üçlülerin bir araya gelmesiyle oluşan Birleşik sekizli usullerin üç farklı düzümü vardır. Bunlardan en çok rastlanana (B) düzümüdür. Birleşik sekizli usullerin (B) düzümü, Klasik Türk Müziği'nde kullanılan "Müsemmen" usulü ile aynı düzümdedir.

1 - 2+3+3 (A)

2 - 3+2+3 (B)

3 - 3+3+2 (C)

Oyun havası olmayan sekiz zamanlı türkülere, genel olarak sade bir şekilde eşlik edilir.

Şekil 5.89 Birleşik Sekizli Ritim Kalıbı Örneği 1

Elma Tekerlendi Yar

Şekil 5.90 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 641) Örnek Türkü

Bu Gün Ben Bir Güzel Gördüm

Şekil 5.91 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 36) Örnek Türkü

Sekiz Zamanlı Birleşik Usuller 'in (B) ve (C) düzümlerinin ikisini de içinde barındıran, "Benim Adım Dertli Dolap" türküsü güzel bir örnektir.

Benim Adım Dertli Dolap

♩ = 192

F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3

Şekil 5.92 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 16) Örnek Türkü

"Boz Tepenin Başında (Gürcü Horonu)" adlı türkü, örnek verdiğimiz usullerin dışında, farklı bir ritim kalıbı ile icra edilmektedir.

R F3 F3 R F3 R F3 F3 R F3 R F3 F3 R F3 R F3 F3 R F3

Şekil 5.93 Birleşik Sekizli Ritim Kalıbı Örneği 2

Boz Tepenin Başında (Gürcü Horonu)

♩ = 210

R F3 F3 R F3 R F3 F3 R F3 R F3 F3 R F3 R F3 F3 R F3

Şekil 5.94 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1354) Örnek Türkü

5.2.5. Birleşik Dokuzlu Usuller

İki ve üç vuruşlu ana usullerin birleşmesinden oluşur. Üçlülerin yer değiştirmesiyle oluşan dört farklı düzümü vardır.

1 - 3+2+2+2 (A)

2 - 2+3+2+2 (B)

3 - 2+2+3+2 (C)

4 - 2+2+2+3 (D)

"Başlıca dört çeşidini yukarıda gördüğümüz birleşik dokuzluların senkoplularına da rastlanmaktadır ki, böylece şekil olarak tesbit ettiğimiz bu dört çeşit, ritm bakımından sekizli bir veçhe gösterecek kadar renkli bir usul haline gelir. Trakya dolaylarında dokuzlu birleşiklerin en ağırından en hareketlisine kadar her çeşidi geniş bir yer tutar. Batı-Anadolu ve bilhassa Güney-Batı ; dokuzlu birleşiklerin en çok toplandığı bölgedir. Ağır tempolu birleşik dokuzluların adı "Zeybek Havası" dır. Zeybek havalarının sür'atlice olanları "Kıvrak Zeybek" adını alır. Antalya, Burdur ve dolaylarında (d) tipi birleşik dokuzluların sür'atlılerine "Teke Zotlatması" derler. Burdur taraflarında (B) tipi birleşik, sür'atlı dokuzlular "Dımıdan Havası" adını alır. Bu çeşit hareketli birleşik dokuzluların (D) tipi, Isparta dolaylarında "Daddiri" ve (B) tipi de "Gakgili" havası olarak adlandırılmıştır. Çok hareketli birleşik dokuzluların bir adı da "Karşılama" dır. Karşılama, Trakya dolayları ve sahil boyunca, İstanbul, Samsun, Ordu ve Giresunda toplanmıştır. Buraya kadar saydığımız yerler birleşik dokuzluların çoğunluk sağladığı bölgelerdir." (SARISÖZEN, 1962: 78)

Birleşik Dokuzlu Usuller 'in ağır tempolu olanlarına. en çok Ege Bölgesi'nde, Zeybek havalarında rastlanmaktadır. Dörtlük mertebede yazılmış ağır zeybekler, genel olarak (A) düzümündedirler. Genel icra şekli aşağıdaki gibidir.

Şekil 5.95 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 1

Kocaarap Zeybeği

$\text{♩} = 22$

L13 R L3 R1 L3 R1 L13 R L3 R1 L3 R1 L13 R R1 L3 R5 L13 R L3 R1 L3 R1 L13 R L3 R1

L13 R L3 R1 L3 R1 L13 R L3 R R L3 L13 R L3 R1 L3 R1 L13 R R R1

L13 R L3 R1 L3 R1 L13 R L3 R1 L3 R1 L13 R R1 L3 R3 L13 R L3 R1 L3 R1 L13 R L3 R1

L13 R L3 R1 L3 R1 L13 R L3 R R L3 L13 R L3 R1 L3 R1 L13 R R R1

Şekil 5.96 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 127) Örnek Türkü

Sekizlik mertebede yazılmış, daha hızlı zeybeklere de "Kıvrak Zeybek" adı verilir.

Şekil 5.97 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 2

Kıvrak Kerimoğlu
(Sıralı Avaz)

Andante

L13 R R1 L3 R3 R1 L3 R3 L13 R F3 R1 F3 R1 F3 R R3 R1 R3 R1 L13 R L3 R3 R1 F3

L13 R R1 L3 R3 R1 L3 R3 L13 R F3 R1 F3 R1 F3 R R3 R1 R3 R1 L13 R L3 R3 R1 F3

L13 R R1 L3 R3 R1 L3 R3 L13 R F3 R1 F3 R1 F3 R R3 R1 R3 R1 L13 R L3 R3 R1 F3

L13 R R1 L3 R3 R1 L3 R3 L13 R F3 R1 F3 R1 F3 R R3 R1 R3 R1 L13 R L3 R3 R1 F3

Şekil 5.98 (Kaynak: Oldaç, 2000: 50) Örnek Türkü

Burdur, Isparta ve Antalya dolaylarında, sekizlik mertebede yazılmış türkülerde özel bir ritim kalıbı vardır.

Şekil 5.99 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 3

Şu Dirmil'in Çalgısı

♩ = 200

R R1 L3 R L3 R1 R R1 L3 R L3 R1 R1 R R1 L3 R L3 R1 R R1 L3 R L3 R1 R1

R R1 L3 R L3 R1 R R1 L3 R L3 R1 R1 R R1 L3 R L3 R1 R R1 L3 R L3 R1 R1

Şekil 5.100 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1940) Örnek Türkü

Burdur, Antalya ve civarında, "Teke Zortlatması" denilen yürük tempodaki dokuzlular (D) düzumünde, "Dımıdan Havası" denilenler de (B) düzumündedir. Isparta dolaylarında, bu çeşit hızlı dokuzluların (D) düzumüne "Daddiri", (B) düzumüne ise "Gakgili" denilmektedir.

R R1 L3 R L3 R1 R R1 L3 R L3 R1 R1

R R1 L3 R L3 R1 R R1 L3 R L3 R1 R1

Şekil 5.101 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 4

Dirmilcik'ten Gider Yayılanın Yolu

(Teke Havası)

♩ = 230

R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3

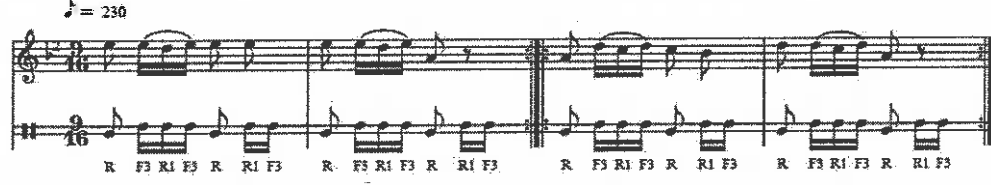
R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3

R R1 F3 R F3 R1 F3

Şekil 5.102 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2665) Örnek Türkü

Ak Koyunum Yüz Olsa

$\text{♩} = 230$

R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3

Şekil 5.103 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3593) Örnek Türkü

Birleşik dokuzlu usullerin genel ve en sade icra şekli aşağıdaki gibidir.

Şekil 5.104 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 5

Kızılıklar Oldu mu

$\text{♩} = 224$

R F3 F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R F3 F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3
R R1 F3 R3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3
R R1 F3 R3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3

Şekil 5.105 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1711) Örnek Türkü

Trakya dolaylarında, dokuzlu usullerin her tempoda olanı mevcuttur. Dokuz zamanlı usullerin en velveleli ve süslemeli icraları bu yörede yapılır. Bir çok yörede olduğu gibi, Trakya yöresinde de asma davul ve darbuka kullanılır. Bu usuller, bendir çalgısı ile daha sade icra edilir. Bkz. Şekil 5.106. Vurnalı çalgılar sanatçısı Ersen Killik, 12.04.2019 tarihinde yapılan görüşmede bu durumu şöyle açıklamıştır:

"Bendir gelenekte çok yaygın değildir aslında, TRT ile birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Genelde davul ile çalınan ritimleri taklit edip, bendire uyarlama yapılmaktadır. Bir çok usul sadeleştirilmiş ve kalıba sokulmuştur. Aslında yörelere bakıldığında, ezgi, söz ve oyun unsurları göz önünde bulundurularak, hep aynı kalıp icra edilmez. Aynı eserin içinde farklı kalıp ve vurgular da kullanılır." Killik, Aktaran: Yaşar Erdoğan (2019).

Şekil 5.106 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 6

Trakya Karşılması

$\text{♩} = 206$

R F3 F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R F3 F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R F3 F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R F3 R1 F3

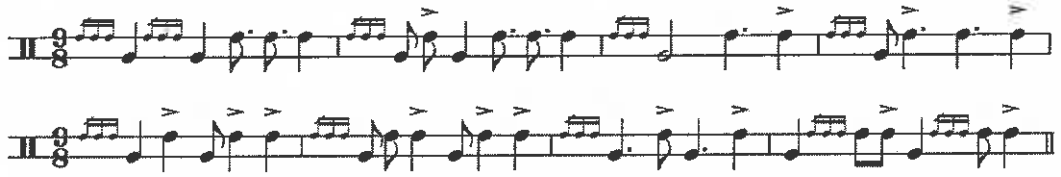
Şekil 5.107 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 21) Örnek Türkü

Trakya dolaylarında çalının dokuzlu usullerde karakteristik bir farklılık da, (D) düzümünde sondaki üçlü vuruşun aksatımlı çalınmasıdır.

Şekil 5.108 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 7

Yöredeki daha ağır tempolu usul icralarından örnekler;

Şekil 5.109 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 8

Karadeniz Bölgesi'nde karşılamaların icralarında karakteristik farklılıklar görülmektedir. Bkz. Şekil 5.111 ve Şekil 5.113

Bağlamam Perde Perde

(Karşılama)

Şekil 5.110 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2041) Örnek Türkü

Şekil 5.111 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 9

Oy Gemici

$\text{♩} = 120$

R R1 F3 R1 F3 R F3 R R1 F3 R1 F3 R F3 R R1 F3 R1 F3 R F3

R R1 F3 R1 F3 R F3 R R1 F3 R1 F3 R F3 R R1 F3 R1 F3 R F3

Şekil 5.112 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1638) Örnek Türkü

Şekil 5.113 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 10

Erzincan dolaylarında, "Erzincan Düzü" diye bilinen horon havaları da, Karadeniz Bölgesi'ndeki karşılımlar gibi icra edilir. Bkz. Şekil 5.113

Melik Şerif Düzünü

(Horan Havası)

$\text{♩} = 160$

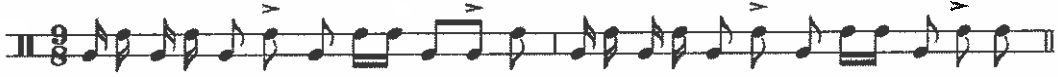
R R1 F3 R1 F3 R F3 R R1 F3 R1 F3 R F3

R R1 F3 R1 F3 R F3 R R1 F3 R1 F3 R F3

Şekil 5.114 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2302) Örnek Türkü

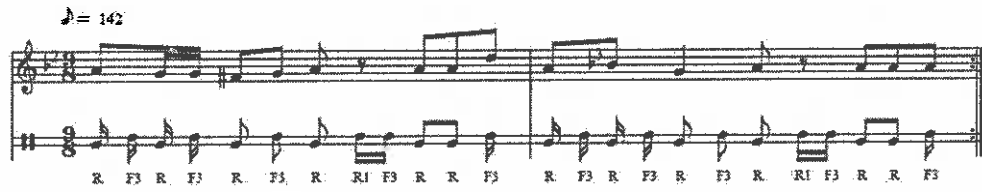
Erzincan, Kemaliye, Eğin yöresinde dokuzlu birleşik usulün karakteristik bir icrası vardır. Bkz. Şekil 5.115

Şekil 5.115 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 11

Kızardı Kayalar

(Kına Havası)

Şekil 5.116 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 735) Örnek Türkü

Genel olarak, Ege ve Akdeniz dolaylarında rastlanan dokuz zamanlı "Semah türküleri" sade bir şekilde icra edilir. Bir çok ağır türküde olduğu gibi, aşıklama, tasavvufi türküler ve semah türkülerinde de, oyun ve halay havalarındaki gibi, velveleli ve süslemeli icralar yapılmaz. Bu türkülere sade bir şekilde eşlik edilir. Bkz. Şekil 5.118

Armut Ağacı

$\text{♩} = 100$

R. R1 F3 R F3 F3 R R1 F3 R F3 F3 R. R1 F3 R F3 F3 R. R1 F3 R F3 F3

5 R R1 F3 R F3 F3 R R1 F3 R F3 F3 R R1 F3 R F3 F3 R. R1 F3 R F3 F3

10 R R1 F3 R F3 F3

Şekil 5.117 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2101) Örnek Türkü

Şekil 5.118 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 12

Silifke yöresinde icra edilen, farklı, karakteristik bir ritim kalıbı vardır. Vurmalı çalgılar icracıları arasında, "Silifke dokuzu" diye adlandırılır. Bkz. Şekil 5.119

Şekil 5.119 Birleşik Dokuzlu Ritim Kalıbı Örneği 13

Portakalım Tekerlendi

$\text{♩} = 192$

R1 F3 R L3 2 1 R3 L3 R R L3 R L3 2 1 R3 L3 R L3 2 1 R3 L3

R1 F3 R L3 2 1 R3 L3 R R L3 R L3 2 1 R3 L3 R L3 2 1 R3 L3

Şekil 5.120 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1480) Örnek Türkü

5.3. Karma Usuller

Ana ve birleşik usullerin bir araya gelmesiyle oluşan usullerdir.

5.3.1. Onlu Karma Usuller

İkili ve üçlü ana usullerin bir araya gelmesiyle oluşurlar. Üç farklı düzümü vardır.

1 - 3+2+2+3 (A)

2 - 2+3+3+2 (B)

3 - 3+3+2+2 (C)

"On vuruşlu karma usuller, Sivas ve güneyde Gaziantep dolaylarından başlar, doğuya gidildikçe sıklaşır." (SARISÖZEN, 1962: 96)

On zamanlı usullerin en çok görüldüğü bölgeler, Güneydoğu ve Doğu bölgeleridir. Özellikle Gaziantep, Şanlıurfa ve Elazığ dolaylarında, sekizlik mertebesine çok rastlanır. Bkz. Şekil 5.121 Klasik Türk Müziği'nde kullanılan "Aksak Semai" adlı usul ile aynıdır.

Cerrevin Kulpu Burma

♩ = 190

F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3

F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3

Şekil 5.125 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 4020) Örnek Türkü

Genel olarak aşıklama türkülerde karşımıza çıkan, Onlu karma usullerin (C) düzümü, farklı ve karakteristik bir örnektir.

R F3 R F3 R R1 F3 R F3 R F3 R R1 F3

Şekil 5.126 Onlu Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 4

Böyle İkrar İlen

♩ = 230

R F3 R F3 R R1 F3 R F3 R F3 R R1 F3

R F3 R F3 R R1 F3 R F3 R F3 R R1 F3

Şekil 5.127 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1564) Örnek Türkü

5.3.2. On Birli Karma Usuller

"On bir vuruşlu karma usuller yedili birleşiklerle dörtlü ana usullerin veya beş ve altı vuruşlu birleşiklerin bir araya gelmesiyle teşekkül eden ilgi çekici bir usuldür." (SARISÖZEN, 1962: 105)

1 - 7+4 (A)

2 - 5+6 (B)

On bir zamanlı ve daha büyük karma usulde yazılmış türkülerin icrasında, ikili ve üçlülerin vurulması gerekir. Genel olarak yöresel bir icra şekli yoktur. 7+4 (A) düzumüne "Başı Pare Pare Dumanlı Dağlar" adlı türküyü örnek verebiliriz. Bkz. Şekil 5.28

Başı Pare Pare Dumanlı Dağlar

♩ = 136

F3 2 1 R. F3 F3 2 1 R F3 F3 2 1 R F3

F3 2 1 R F3 F3 2 1 R F3 F3 2 1 R F3

F3 2 1 R F3 F3 2 1 R F3 F3 2 1 R F3

F3 2 1 R F3 F3 2 1 R F3 F3 2 1 R F3

Şekil 5.128 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 658) Örnek Türkü

Şekil 5.129 On birli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1

"Gül Kuruttum", "Top Yatağın Önü Gayfe" ve "Havada Kar Sesi Var" adlı türküleri on bir zamanlı karma usulün 5+6 (B) düzumüne örnek verebiliriz. "Gül Kuruttum" adlı eser, 5+6 (2+2+2) şeklinde icra edilirken, "Havada Kar Sesi Var" adlı eser, 5+6 (3+3) şeklinde icra edilmektedir.

Gül Kuruttum

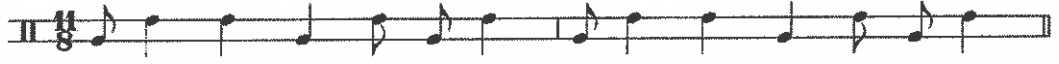
Şekil 5.130 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 664) Örnek Türkü

Şekil 5.131 On birli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2

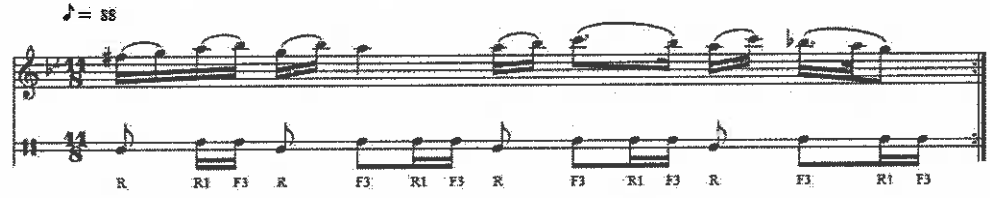
Havada Kar Sesi Var

Şekil 5.132 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 653) Örnek Türkü

Şekil 5.133 On birli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 3

Top Yatağın Önü Gayfe

Şekil 5.134 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1510) Örnek Türkü

Şekil 5.135 On birli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 4

5.3.3. On İkili Karma Usuller

Beşli ve yedili birleşik usullerin biraya gelmesiyle oluşan, Erzurum yöresine ait "Tutam Yar Elinden" adlı bir eser vardır. 2+3+2+2+3 düzümündedir.

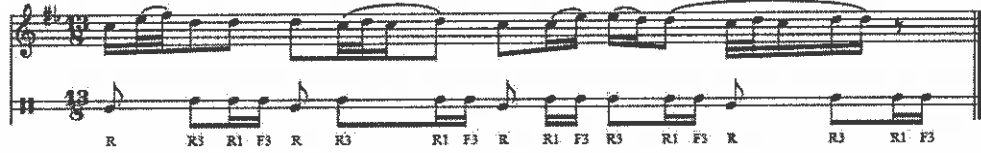

5.3.4. On Üçlü Karma Usuller

Bir Erzurum türküsü olan "Selam Olsun Size" adlı eser, 6+7 (3+3+2+2+3) düzümünde yazılmış bir örnektir.

Selam Olsun Size

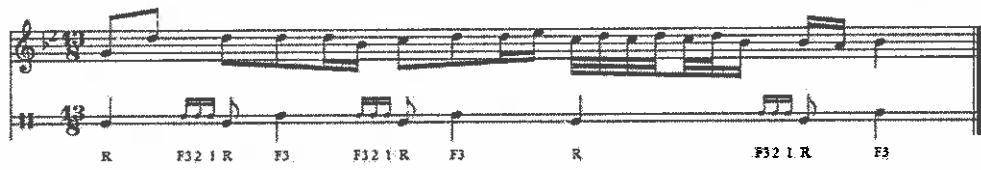
Şekil 5.140 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3241) Örnek Türkü

Şekil 5.141 On üçlü Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1

"Yeni Kapının Gelini" adlı Rumeli türküsü 8+5 (2+3+3+2+3) düzümü ile yazılmış bir eserdir.

Yeni Kapının Gelini

Şekil 5.142 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 4393) Örnek Türkü

Şekil 5.143 On üçlü Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2

5.3.5. On Dörtlü Karma Usuller

"Bir Yar Getirmişim" adlı Erzincan türküsü, 7+7 (3+2+2+2+3+2) düzümü ile yazılmış bir eserdir.

Bir Yar Getirmişim

$\text{♩} = 160$

F3 2 1 R F3 F3 2 1 R F3 F3 2 1 R F3 2 1 R F3 F3

Şekil 5.144 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1949) Örnek Türkü

Şekil 5.145 On dörtlü Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1

"Çatdılar Ocak Daşını" adlı eser 9+5 (3+3+3+3+2) düzümü ile yazılmıştır.

Çatdılar Ocak Daşını

$\text{♩} = 168$

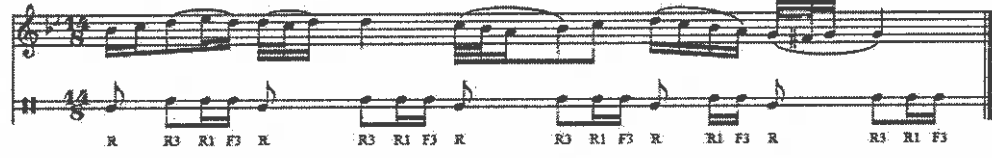
R R3 R1 F3 R R3 R3 F3 R R3 R1 F3 R R3 R1 F3 R5 R1 F3

Şekil 5.146 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1477) Örnek Türkü

Şekil 5.147 On dörtlü Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2

"İndim Yarın Bahçesine" adlı Rumeli türküsü 6+8 (3+3+3+2+3) düzümü ile yazılmıştır.

İndim Yarın Bahçesine

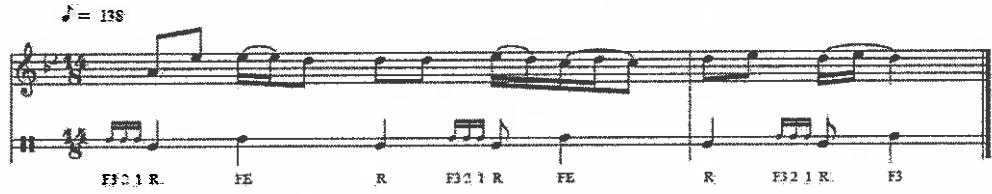
Şekil 5.148 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3284) Örnek Türkü

Şekil 5.149 On dördlü Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 3

"Yollar Seni Gide Gide Usandım" adlı Malatya türküsü 9+5 (2+2+2+3+2+3) düzümü ile yazılmıştır. Bkz. Şekil 5.150 ve Şekil 5.151

Yollar Seni Gide Gide Usandım

Şekil 5.150 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3021) Örnek Türkü

Şekil 5.151 On dördlü Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 4

5.3.6. On Beşli Karma Usuller

"Yedi ve sekiz vuruşlu iki birleşik usulün veya birleşik yedili ile dört vuruşlu iki ana usulün bir araya gelmesinde çıkan on beşli karma usullerin şu üç şeklini tesbit etmiş bulunuyoruz :"(SARISÖZEN, 1962: 109)

- 1 - 7+8 (İki birleşik usul)
- 2 - 7+8 (Bir birleşik, iki ana usul)
- 3 - 8+7 (İki birleşik usul)

Adana yöresine ait "Hasan Dağı" türküsü, on beşli karma usullerin, birinci çeşidi olan "7+8 (iki birleşik usul)" düzumüne örnektir.

Hasan Dağı

$\text{♩} = 66$

F3 2 1 R F3 F3 F3 2 1 R F3 F3 R F3

F3 2 1 R F3 F3 F3 2 1 R F3 F3 R F3 R1 F3

Şekil 5.152 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 666) Örnek Türkü

$\text{♩} = 15$

F3 F3 F3 F3 F3 F3 F3 F3 F3 F3 F3 F3 F3 F3 F3

Şekil 5.153 On beşli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1

"Zeynep Bu Güzellik Var mı Soyunda" adlı Kangal türküsü, 8+7 düzumüne örnektir.

Zeynep Bu Güzellik Var mı Soyunda

$\text{♩} = 140$

R F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 F3 2 1 R F3

Şekil 5.154 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 331) Örnek Türkü

Şekil 5.155 On beşli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2

Malatya yöresine ait, "Yüksek Ayvanlarda Bülbüller Öter" adlı türkü, 8+7 düzumüne örnektir.

Yüksek Ayvanlarda Bülbüller Öter

♩ = 104

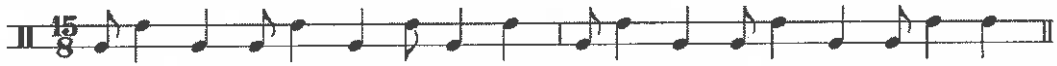
F3 2 1 R F3 F3 F3 2 1 R F3 R F3 2 1 R F3 F3

F3 2 1 R F3 F3 F3 2 1 R F3 R F3 2 1 R F3 F3

F3 2 1 R F3 F3 F3 2 1 R F3 R F3 2 1 R F3 F3

F3 2 1 R F3 F3 F3 2 1 R F3 R F3 2 1 R F3 F3

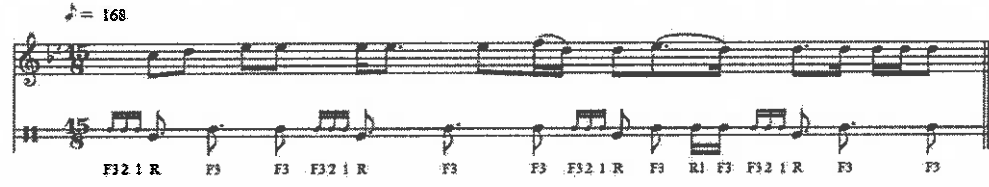
Şekil 5.156 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 669) Örnek Türkü

Şekil 5.157 On beşli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 3

"Gelin Oldum Karabekir Eline" adlı Malatya türküsü 8+7 (2+2+2+2+3+2+2) düzumü ile yazılmıştır.

Gelin Oldum Karabekir Eline

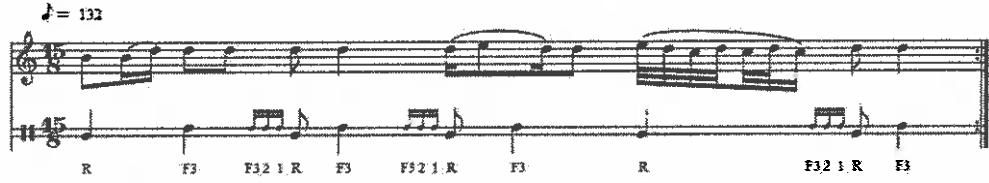
Şekil 5.158 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 4205) Örnek Türkü

Şekil 5.159 On beşli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 4

"Uyan Gözlerine Kurban Olduğum" adlı Azerbaycan türküsü 7+8 (2+2+3+3+2+3) düzumüne örnektir.

Uyan Gözlerine Kurban Olduğum

Şekil 5.160 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2212) Örnek Türkü

Şekil 5.161 On beşli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 5

5.3.7. On Altılı Karma Usuller

"Halk türkülerinde bazen dokuz vuruşlu birleşik usulleri yedili bir birleşğin takip ettiği görülmektedir. Parçanın böylece muntazam olarak devam etmesi, on altılı bir karma usulün de halk müziğinde yer aldığını gösteriyor." (SARISÖZEN, 1962: 113)

İstanbul'dan Gelir Kayık

♩ = 144

R R1 F3 R3 R1 F3 R R3 R1 F3 R3 R1 F3 R R1 F3 R3 R1 F3 R R3 R1 F3

R R1 F3 R3 R1 F3 R R3 R1 F3 R3 R1 F3 R R1 F3 R3 R1 F3 R R3 R1 F3

R R1 F3 R3 R1 F3 R R3 R1 F3 R3 R1 F3 R R1 F3 R3 R1 F3 R R3 R1 F3

Şekil 5.162 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 670) Örnek Türkü

16/8

Şekil 5.163 On altılı Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1

"Sallanı Sallanı Gelir Geçersin" adlı Artvin türküsü 8+8 (3+2+3+3+2+3) düzümü ile yazılmış bir eserdir.

Sallanı Sallanı Gelir Geçersin

♩ = 260

R F3 R F3 F3 R F3 R F3 F3

R F3 R F3 F3 R F3 R F3 F3

Şekil 5.164 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 126) Örnek Türkü

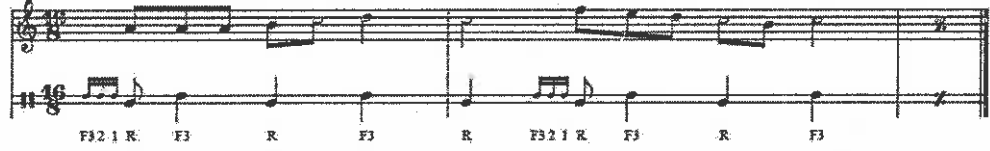
16/8

Şekil 5.165 On altılı Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2

"Ahmedim Handa Handadır Handa" adlı Balıkesir türküsü 7+9 (3+2+2+2+3+2+2) düzümü ile yazılmış örnek bir eserdir.

Ahmedim Handa Handadır Handa

Şekil 5.166 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2080) Örnek Türkü

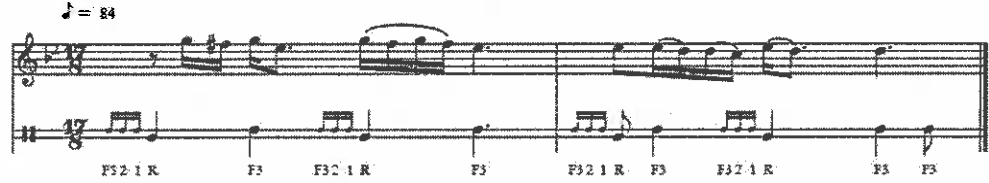

Şekil 5.167 On altılı Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 3

5.3.8. On Yedili Karma Usuller

"Sabah Olur Oğlan Gider İşine" adlı Malatya türküsü 9+8 (2+2+2+3+3+2+3) düzümüne örnektir.

Sabah Olur Oğlan Gider İşine

Şekil 5.168 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 2074) Örnek Türkü

Şekil 5.169 On yedili Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1

5.3.9. On Sekizli Karma Usuller

"Birleşik usuller bahsinde. türkü mısra'larına ek gibi gelen bazı kelimelerin, dört vuruşlu ana usulleri altılı birleşik usul haline getirdiğini açıklamıştık. İşte be Onsekiz vuruşlu Karma Usuller de aynen o şekilde meydana gelmektedir. Dört vuruşlu ana usullerin üçerli şekli olan on ikilileri on sekizli karma usul haline getiren yine, "Emmimin kızı", "Hoppala bala", "Güzeller", gibi bir veya iki ek kelimeyle, mısra'dan bir sözcüğün tekrarlanmasıdır. Altılı birleşiklerle on sekizli karmalar o kadar birbirine benzerlerki, bu benzeyiş, altılı birleşikleri, "Altı Vuruşlu Ana Usul" ve on sekizli karmaları da onun üçerli şekli olarak kabul etmemize imkân verecek kadar kuvvetlidir."(SARISÖZEN, 1962 : 115)

Gül Altında Gergef İşler

♩ = 86

F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3

F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3 F3 2 1 R F3 R F3

Şekil 5.170 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 671) Örnek Türkü

18/8

Şekil 5.171 On sekizli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1

Sayın Yücel Paşmakçı'nın, Rize yöresine ait, Rize'li Sadık'ın plak kaydından notaya aldığı, "Dumanın Derelere" adlı türkü, iki tane dokuz zamanlı birleşik usulün, iki farklı düzümünün bir araya gelmesiyle oluşan, on sekiz zamanlı karma usule örnek verebileceğimiz, farklı ve orijinal bir eserdir.

Dumanım Derelere

$\text{♩} = 200$

F3 2 1 R R1 F3 R R1 F3 R F3 R R1 R1 F3 2 1 R R1 F3 R R1 F3
R F3 R R1 R1 F3 2 1 R R1 F3 R R1 F3 R F3 R R1 R1 F3 2 1 R R1 F3 R R1 F3
R F3 R R1 R1 F3 2 1 R R1 F3 R R1 F3 R F3 R R1 R1

Şekil 5.172 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3957) Örnek Türkü

Şekil 5.173 On sekizli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2

"Üşüdüm Emine'm Üşüdüm" adlı Rumeli türküsü 7+11 (3+2+2+2+3+2+2+2) düzüümü ile yazılmış örnek bir eserdir.

Üşüdüm Emine'm Üşüdüm

F3 2 1 R F3 F3 2 1 R F3 R F3 2 1 R F3 F3 2 1 R F3 F3
R F3 2 1 R F3 F3 2 1 R F3 F3

Şekil 5.174 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 4079) Örnek Türkü

Şekil 5.175 On sekizli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 3

"Çift Beyaz Güvercin" adlı Erzurum "Kadın Bar Havası", dört tane beş zamanlı birleşik usulün bir araya gelmesiyle oluşmaktadır.

Çift Beyaz Güvercin

The musical notation for "Çift Beyaz Güvercin" consists of two staves. The top staff is a melody line in 8/8 time, starting with a tempo marking of quarter note = 130. The bottom staff is a rhythm line with 20 measures, containing notes and rests corresponding to the melody. The rhythm line is labeled with the following sequence: R, F3, F3 2 1 R, F3, R, F3, F3 2 1 R, F3.

Şekil 5.180 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1314) Örnek Türkü

The musical notation for Şekil 5.181 is a single rhythm line in 8/8 time, consisting of 20 measures. It contains notes and rests representing a specific rhythmic pattern.

Şekil 5.181 Yirmili Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 3

"Gedikte Duvak Allandır" adlı Aşkale türküsü dört tane beş zamanlı birleşik usulün bir araya gelmesiyle oluşmaktadır.

Gedikte Duvak Allandır

The musical notation for "Gedikte Duvak Allandır" consists of two staves. The top staff is a melody line in 8/8 time, starting with a tempo marking of quarter note = 134. The bottom staff is a rhythm line with 20 measures, containing notes and rests corresponding to the melody. The rhythm line is labeled with the following sequence: R, R1, F3, R, F3, F3, R, F3, R, R1, F3.

Şekil 5.182 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1222) Örnek Türkü

The musical notation for Şekil 5.183 is a single rhythm line in 8/8 time, consisting of 20 measures. It contains notes and rests representing a specific rhythmic pattern.

Şekil 5.183 Yirmili Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 4

5.3.11. Yirmi Birli Karma Usuller

"Dört vuruşlu ana usulün her vuruşunun üç zamana bölünmüş şeklindeki on ikili usulü, üç vuruşlu ana usulün üçerlisi olan dokuzluların ardallaması, yirmi bir zamanlı orijinal bir usul doğurmaktadır." (SARISÖZEN, 1962: 120)

Bir Erzurum türküsü olan "Çimenli Bahçede" halay havası olduğu için, altı zamanlı Erzurum halaylarındaki tavır gibi icra edilir.

Çimenli Bahçede (Halay Havası)

♩ = 102

R F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R3 R1 F3

R F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R F3 R R1 F3 R3 R1 F3

Şekil 5.184 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 531) Örnek Türkü

21
8

Şekil 5.185 Yirmi birli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği

5.3.12. Yirmi Üçlü Karma Usuller

"Bir Yiğit Gurbete Gitse" adlı Keskin türküsü yirmi üçlü karma usule örnek bir eserdir.

Bir Yiğit Gurbete Gitse

♩ = 104

F3 2 1 R F3 F3 F3 2 1 R F3 F3 F3 2 1 R F3 F3

F3 2 1 R F3 F3 F3 2 1 R F3 F3 F3 2 1 R F3 F3

Şekil 5.186 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 647) Örnek Türkü

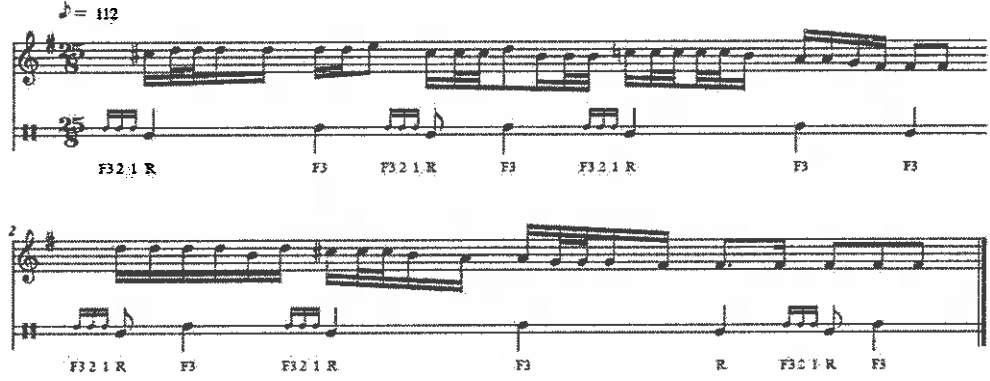

Şekil 5.187 Yirmi üçlü Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği

5.3.13. Yirmi Beşli Karma Usuller

"Üç kuşuduk Uçar İdik Havada" adlı Kastamonu türküsü yirmi beşli karma usule örnek bir eserdir.

Üç Kuşuduk Uçar İdik Havada

Şekil 5.188 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 3468) Örnek Türkü

Şekil 5.189 Yirmi beşli Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği

5.3.14. Yirmi Yedili Karma Usuller

"Yasemen Dalına Yâr Neden Eğmeli" adlı Kütahya türküsü üç tane dokuzlu birleşik usulün birleşmesiyle oluşan örnek bir eserdir.

Yasemen Dalına Yâr Neden Eğmeli

♩ = 160

R F3 R F3 R F3 R

F3 R F3 R F3 R R F3

Şekil 5.190 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 48) Örnek Türkü

27

Şekil 5.191 Yirmi yedili Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 1

"Şu Yüce Dağların Karı" adlı Silifke türküsü üç tane dokuzlu birleşik usulün birleşmesiyle oluşan örnek bir eserdir.

Şu Yüce Dağların Karı

♩ = 220

R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3

R R1 F3 R F3 R1 F3 R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3 R R1 F3

Şekil 5.192 (Kaynak: TRT Müzik Dairesi Yayınları, THM Repertuar Sıra No: 1467) Örnek Türkü

27

Şekil 5.193 Yirmi yedili Karma Usul Ritim Kalıbı Örneği 2

6. SONUÇLAR

"Türk Halk Müziği Ritmik Yapılarının Bendir ile İcrasında Dizüstü Çalım Tekniği" adlı bu çalışmada, başta konservatuarlar ve diğer eğitim kurumlarında bendir çalgısı ve Türk Halk Müziği usullerinin bendir ile icrası ile ilgili, kabul görmüş ve kullanılan bir metot çalışmasının olmadığı saptanmıştır. Türk Halk Müziği usullerinin bendir ile icrası konusunun eksik yönlerine değinilmiş ve diğer vurmali çalgıların eğitimi ile bendir çalgısının eğitimi arasında karşılaştırmalar yapılmıştır.

Usul konusu ile ilgili tanımlara ve vurmali çalgılar eğitimi ve icrasında kullanılacak olan uluslararası müzik terim ve işaretlerine yer verilmiştir. Konu ile ilgili tanım, terim ve işaretler, örnek şekiller verilerek açıklanmıştır.

Türk Halk Müziği'nde kullanılan vurmali çalgılar tanıtılmış ve bu çalışmanın konusu olan bendir çalgısının yapısal özellikleri incelenmiştir.

Bu çalışmada bendir çalgısının diz üstünde çalım tekniği incelenmiş, bu teknikte kullanılan çalgının tutuş ve vuruş biçimleri şekiller ve açıklamalar yapılarak ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır. Metot çalışmasında kullanılan usul notası yazımı tablolar ve şekiller verilerek açıklanmış, diğer kitap, tez v.b çalışmalardaki usul notası yazımları ile karşılaştırmalar yapılmıştır.

Türk Halk Müziği usullerinin bendir ile icrası konusunda, Türk Halk Müziği usulleri sınıflandırılmıştır. İki zamanlı ana usulden, otuz zamanlı karma usule kadar olan bu usullerin bendir ile icrasındaki yöresel farklılık ve çalım özellikleri saptanmış, örnek türkü ve usul notaları yazılarak ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Halk kültürünün önemli bir parçası olan halk müziği ve öğeleri devingen bir yapıya sahiptir. Halk ile birlikte yaşar, değişir ve gelişir. Teknoloji ve iletişim araçlarının geliştiği ve yaygınlaştığı günümüzde, bu devingenlik çok daha hızlı ilerlemektedir. Farklı müzik türleri ve bu türleri icra eden icracılar birbirinden etkilenmektedir. Piyasa kaygıları ve popüler müzik anlayışları da halk müziği

icralarını etkilemekte ve değiştirmektedir. Bu sebeplerden dolayı yöresel üslup ve tavır özellikleri rağbet görmemekte ve unutulmaktadır.

Bu çalışmada, Türk Halk Müziği usullerinin bendir ile icrası konusu ile ilgili, alan araştırması çalışmaları ve icracılar ile yapılan görüşmeler sonucunda toplanan veriler notaya yazılarak kayıt altına alınmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda THM usulleri ile ilgili bu kadar geniş bir çalışmanın olmadığı saptanmıştır. Bu konuyla ilgilenenlere yol göstermek ve katkı sağlamak amacıyla yapılmış bir çalışmadır. Bu çalışman ileride daha da geliştirilmesi ve Türk Halk Müziği'nde kullanılan diğer vurmali çalgılar için de benzer çalışmaların yapılması hedeflenmektedir.

7. KAYNAKLAR

Açın, C. (1994). *Enstrüman Bilimi (Organoloji)*. İstanbul: Yenidoğan Basımevi Ltd Şti.

Arel, H.S. (1968). *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri*. İstanbul: İleri Türk Musikisi Konservatuvarı Yayınları: 2. Hüsnütabiat Matbaası.

Akdağ, C. (2016). *Bendirin Yapısına Göre Ses Özellikleri ve El-Parmak Tekniğinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: T.C. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Musikisi Anasanat Dalı Türk Musikisi Programı.

Akdemir, M. (2011). *Bendir Çalgısının Profesyonel Performansına Yönelik Metodolojik Bir Yaklaşım*. Sanatta Yeterlik Tezi. İstanbul: T.C. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Musikisi Anasanat Dalı Türk Musikisi Programı.

Çobanoğlu, Ö. (2005). *Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Tarihine Giriş*. (3. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

Darbaz, F. (1973). *Türk ve Batı Müziği*. İstanbul: Musiki Kültür Derneği Yayınları.

Emnalar, A. (1998). *Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

Gazimihal, R.M. (1975) *Türk Vurmalı Çalgıları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.

Güvenir, Nazif. Aktaran: Erdoğan, Y. - TRT İstanbul Radyosu THM ve THO vurmalı çalgılar sanatçısı. "THM Usullerinin Bendir ile İcrası" konulu kişisel görüşme. 3 Nisan 2019. İstanbul.

Kablan, C. Aktaran: Erdoğan, Y. - TRT İstanbul Radyosu THM vurmalı çalgılar sanatçısı. "THM Usullerinin Bendir ile İcrası" konulu kişisel görüşme. 1 Nisan 2019. İstanbul.

- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (26. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Killik, E. Aktaran: Erdoğan, Y. - THM ve THO vurmali çalgılar sanatçısı. "THM Usullerinin Bendir ile İcrası" konulu kişisel görüşme. 12 Nisan 2019. İstanbul.
- Madanoğlu, N. ve Derin, U.Y. (2008). *Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müziğe Giriş 9. Sınıf*. (1. Baskı). İstanbul: Kelebek Matbaacılık.
- Maestre, E. (2005). *Latin Perküsyon ve Latin Müzik Tarihi*. İstanbul: Bemol Müzik Yayınları.
- Oldaç, B. (2000). *Geleneksel Türk Müziğinde Varolan Usullere Göre Asma Davul Çalım Metodu*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: T.C. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Oyunları Anabilim Dalı.
- Özkan, İ.H. (2010). *Türk Müsıkisi Nazariyatı ve Usûlleri*. (10. Basım). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Özkızıltaş, C. (2018). *Ankara Devlet Konservatuvarı Derleme Kayıtlarında Yer Alan Erzurum Yöresi Halk Ezgilerinde Ritim Sazların İcra Ettiği Kalıpların İncelenmesi*.
- Özsarı, C. Aktaran: Erdoğan, Y. - TRT İstanbul Radyosu THM vurmali çalgılar sanatçısı (emekli). "THM Usullerinin Bendir ile İcrası" konulu kişisel görüşme. 31 Mart 2019. İstanbul.
- Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Müzikleri Anasanat Dalı.
- Sarisözen, M. (1962). *Türk Halk Musikisi Usulleri*. Ankara: Resimli Posta Matbaası Ltd. Şirketi.
- Şahin, M. (2009). *Türk Halk Oyunları Türlerine Göre Asma Davulun İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TRT MÜZİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI (1996). *Türk Halk Müziği Repertuarı*. Ankara: Müzik Dairesi Başkanlığı Yayınları.

Ungay, M.H. (1981). *Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm*. İstanbul: Türk Musîkisi Yayınları.

Varol, N. (1998). *Türk Müziği Nazariyât Usûl Solfej Metodları (Uygulamalı)*. İstanbul: Türk Musîkisi Vakfı Yayınları.

8. EKLER

8.1. EK 1: TRT İstanbul Radyosu THM Vurmalı Çalgılar Sanatçısı Celal Özsarı ile Yapılan Görüşme

Yer : Küçükçekmece / İstanbul

Tarih : 31.03.2019

THM ' de en yaygın kullanılan vurmalı çalgılar nelerdir ?

Türk Halk Müziği'nde, davul, darbuka, tef, koltuk davulu, bendir en çok kullanılan enstrümanlardır. Bir çok yörede insanlar, ellerine buldukları, kap, kacak, tencere, teneke, yani ses çıkarabilecek bütün enstrümanları zamanında kullanmışlar. Ama bunlar bilinçli değil o anda eline olan imkansızlık içerisinde, kendi aralarında yaptığı eğlencede onu kullanmışlar.

Bendir çalgısı, ülkemizde, profesyonel müzik topluluklarında, ilk ne zaman kullanılmaya başlanmıştır ?

Daha önceleri TRT'de, türkülere darbuka ile eşlik ediyorduk. Darbuka her türküye yakışmıyordu, daha çok hareketli türkülere yakışıyordu. 1981, 1982 yıllarında, Nida Tüfekçi hocamızın isteği ile Ali İhsan Yılmaz ile birlikte, Karaköy ' de enstrüman yapımcısı olan Hasan Usta'ya, otuz üç santimetre çapında bendir yaptırıldı. TRT'de ilk defa bendiri, ben ve Ali İhsan Yılmaz kardeşim kullanmaya başladık. Sanatçı arkadaşlarımızın ve hocalarımızın da hoşuna gitti. Zamanla geliştirmeye çalıştık.

Bendiri neden diz üstünde tutarak çalyorsunuz ?

Daha önce darbuka çaldığım için. bendiri de diz üstünde çalmaya çalıştım, netice de aldım.

Bendiri neye göre akort yapıyorsunuz ?

Bendirin akordunu, genel olarak parçanın karar sesine çekerdik. Çok pest veya tiz tınıyor ise, üçlüsüne ya da beşlisine çekerdik.

Günümüzde bendir çalgısının eğitimi ve THM usullerinin icrası ile ilgili ne düşünüyorsunuz ?

Konservatuar öğrencisi ya da mezunu bir çok arkadaşımız, radyoya (TRT) geldikleri zaman, biz hakikaten konservatuarda bir şey öğrenmemişiz, esas okul burası imiş, burada çok farklı icra şekli var, diyorlardı. Biz de öğrendiklerimizi, bizden sonra gelen arkadaşlara bırakmaya çalıştık.

THM usullerinin icrasında yöresel özelliklerin önemi nedir ?

Her yörenin türkülerinde farklı icra şekilleri vardır. Bu farklılıkları bilmek ve usulüne uygun icra etmek gerekir. Biz, TRT'deki hocalarımız ve yörelerine hakim olan sanatçı arkadaşlarımızdan öğrendik bu ritimleri. Tabi bunların haricinde, bizde geliştirdik kendimizi. Farklı şehirlere gittiğimizde ya da yöresel müzik ve halkoyunları grupları, yöresel müzisyenler, İstanbul'a geldiğinde, onları izler ve gözlemlerdik. O yörelerin türkülerini o şekilde çalardık.

8.2. EK 2: TRT İstanbul Radyosu THM Vurmalı Çalgılar Sanatçısı Cemal Kablan ile Yapılan Görüşme

Yer : TRT İstanbul Radyosu Harbiye / İstanbul

Tarih : 01.04.2019

Günümüzde bendir çalgısının eğitimi ve THM usullerinin icrası ile ilgili ne düşünüyorsunuz ?

Genelde bizle konuşmaya gelen ve bu işi daha kapsamlı öğrenmek isteyen arkadaşlarımızın çoğu, aynı sorunu dile getiriyor. Genelde konservatuarlarda, THM usulleri ile ilgili eğitimin zayıf olduğu gözlemleniyor.

THM usullerinin icrasında yöresel özelliklerin önemi nedir ?

Ben TRT'ye girdikten sonra, usta çırak ilişkisi ile bu ritimleri öğrendim. Bizden önceki ustalarımızda, şeflerimizden ve yöreye hakim olan sanatçılardan öğrenerek icra etmeye çalıştık. Mesela, Trakya'daki karşılamalar ile Karadeniz'deki karşılamaların farklı icra edildiğini, her yörede bolca karşılaştığımız oyun havalarının, aynı zamanda yazılsa da farklı icra özelliklerinin olduğunu bilmek gerekir. Örneğin, Bolu yöresi ve civarında, iki zamanlı oyun havaları daha sade icra edilirken, Konya ve Silifke yörelerindeki oyun havaları, solo enstrümanların tavrının da etkisi ile daha süslemeli icra edilir. Usullerin vurmalı çalgılar ile icrasında, solo enstrümanların icra tavırları da önemli bir etkidir. Konya yöresinde tek vuruşları, çalgının daha kenarına yapılırken, Silifke yöresinde daha içe doğru yapılır. Bundan dolayı teklerden daha tok bir ses çıkar. Silifke yöresinde, diğer yörelere göre daha küçük boyda olan davulu, diz üstünde ve elle çalarlar. Oyun havaları, halay, bar, zeybek havaları v.b eserler, genelde yörelerde davul, darbuka ve kaşık ile çalınır. Biz bu eserleri, aslına uygun bir biçimde, bendir ile çalmaya çalışıyoruz.

8.3. EK 3: TRT İstanbul Radyosu THM ve THO Vurmalı Çalgılar Sanatçısı Nazif Güvenir ile Yapılan Görüşme

Yer : TRT İstanbul Radyosu Harbiye / İstanbul

Tarih : 03.04.2019

THM' de en yaygın kullanılan vurmalı çalgılar nelerdir ? Hangi çalgılar daha çok hangi yörelerde kullanılır ?

Bütün yörelerde en çok davul kullanılır. Çoğu yörede kaşık da kullanılır. Kars tarafında, koltuk davulu, nağara dediğimiz enstrüman kullanılır. Darbuka da bir çok yörede oyun havalarında kullanılır. TRT ve diğer kurumlarda, son 20 - 30 yıldır, en çok kullanılan bendirdir. TRT'den önce bendir, şu anki şekliyle çok kullanılmıyordu. THM' de kullanımı TRT ile yaygınlaşmıştır.

Günümüzde bendir çalgısının eğitimi ve THM usullerinin icrası ile ilgili ne düşünüyorsunuz ?

Konservatuarlarda ritim dersi veriliyor, teknik öğretiliyor ama tavır dediğimiz, yörelere göre değişen ritim yapıları öğretilmiyor. Bütün mezun olan öğrenciler, eksik olarak mezun olup gidiyorlar. Bence bunun öğretilmesi gerekir. Müzisyenler bu tavırları bilmedikleri için, her şeyi kafasına göre çalışıyorlar. Örneğin, dokuz zamanlı türküler ve oyun havaları, genelde roman havası gibi, iki ve dört zamanlı türküler de Arap, Hint, Latin v.b ritimleri gibi icra edilmektedir.

THM usullerinin icrasında yöresel özelliklerin önemi nedir ?

Yöresel farklılıklar, o bölgenin hem oyun hem de müzik yapısı ile ilgilidir. Mesela, Ege'deki bir dokuz zamanlı usul ile Karadeniz'deki ya da Trakya'daki dokuz tamamıyla farklıdır. Bu hem oyundan hem de müzikten gelir. İç içedir müzik ve oyun. Bu da tavrı meydana getirir. Bu tavırların korunması ve gençlere aktarılması gerekir. Yoksa unutulur ve kaybolur.

8.4. EK 4: THM ve THO Vurmalı Çalgılar Sanatçısı Ersen Killik ile Yapılan Görüşme

Yer : Maltepe / İstanbul

Tarih : 12.04.2019

THM usullerinin icrasında yöresel özelliklerin önemi nedir ?

Türk Halk Müziği, ezgi, ritim ve söz unsurları olarak çok çeşitli ve farklı özellikler taşır. Bir çok farklı müzik türünde eşi benzeri olmayan, farklı ritim kalıplarına sahibiz. Bunların kıymetini bilmemiz ve korumamız gerekir. Yurdumuzun genelinde en çok kullanılan vurmalı çalgı davuldur. Bendir gelenekte çok yaygın değildir aslında, TRT ile birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Genelde davul ile çalınan ritimleri taklit edip, bendire uyarlama yapılmaktadır. Bir çok usul sadeleştirilmiş ve kalıba sokulmuştur. Aslında yörelere bakıldığında, ezgi, söz ve oyun unsurları göz önünde bulundurularak, hep aynı kalıp icra edilmez. Aynı eserin içinde farklı kalıp ve vurgular da kullanılır.

9.ÖZGEÇMİŞ

1984 yılında Tokat, Niksar'da doğdu. İlköğretim ve lise öğrenimini Bursa'da tamamladı. Ortaokul yıllarında Folklor Eğitim Derneği bünyesinde Veli Sarı' dan bağlama dersleri aldı. Lise yıllarında, Bursa Büyükşehir Belediye Konservatuari'na girdi. Burada; Temel Müzik, Türk Halk Müziği ve Vurmalı Çalgılar eğitimi aldı.

2003 yılında Uludağ Üniversitesi Yalova Meslek Yüksekokulu Turizm ve Otel İşletmeciliği Ön lisans Programından mezun oldu.

2005 yılında, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuari Temel Bilimler Bölümü'ne girdi. Sanatçı Öğretim Görevlisi Engin Baykal'dan usul dersleri aldı. 2006 yılında, Vurmalı Çalgılar Sanatçısı ve Eğitmeni Engin Gürkey' den Latin Perküsyon dersleri aldı. Celal Özsarı, Ali İhsan Yılmaz, Cemal Kaban, Nazif Güvenir, Ersen Killik ve Özcan Gök başta olmak üzere birçok vurmalı çalgılar sanatçısı ile birlikte çalıştı. 2011 yılında konservatuardan mezun olan Yaşar Erdoğan okul bünyesindeki etkinliklerle birlikte, Sanatçı Öğretim Görevlisi Erdoğan Eskimez' in şefliğini yürüttüğü "Türkü Türkü Türkiyem" ve Prof. Erol Parlak yönetimindeki "Bir Nefes Anadolu" projelerinde yer aldı. Konservatuar yıllarında TRT İstanbul Radyosu THM Gençlik Korosu sınavını kazanarak, çalışmalara katıldı. TRT bünyesinde birçok THM programlarında vurmalı çalgılar sanatçısı olarak görev yaptı.

Konservatuardan dönem arkadaşları ile birlikte "Ahuzar" ve "Hanımeli" gruplarını kurdu. Ahuzar grubu ile "Yadigar" ve "Dilbaz" adlarında iki albüm, Hanımeli grubu ile de bir albüm kaydetti. Bir çok karma albüm projesinde yer aldı.

Erol Parlak, Nida Ateş, Hüseyin Turan, Esat Kabaklı, Nuray Hafıtaş, Ender Balkır ve Kemal Kaplan başta olmak üzere bir çok sanatçı ile albüm ve konser projelerinde çalıştı.

2013 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Orkestralar Müdürlüğü Türk Halk Müziği Topluluğu'na vurmalı çalgılar sanatçısı olarak girdi. Evli ve bir çocuk babası olan Yaşar Erdoğan halen bu kurumdaki görevine devam etmektedir.

